

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petra Antoníčková

Trestný čin opilství podle § 360 tr. zákoníku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Olomouc 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Trestný čin opilství podle § 360 tr. zákoníku“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 20. 3. 2012

.....

Poděkování

Za pomoc a podporu při psaní této diplomové práce bych ráda poděkovala své rodině a přátelům. Zvláštní dík patří také JUDr. Ladislavu Hrubanovi, Ph. D. a Mgr. Aleši Pluskalovi. Za podnětné rady a názory děkuji také vedoucímu mé diplomové práce prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc.

Obsah

Úvod.....	6
1. Historické souvislosti	8
1.1 Zákon č. 117/182, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích	8
1.2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	9
1.3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	10
2. Základní koncepce trestní odpovědnosti nepřičetných pachatelů	12
3. Trestný čin opilství podle současné právní úpravy	13
4. Skutková podstata trestného činu opilství	15
4.1 Subjekt trestného činu opilství	15
4.2. Subjektivní stránka trestného činu opilství	16
4.3. Objekt trestného činu opilství	17
4.4. Objektivní stránka trestného činu opilství.....	18
5. Příčetnost.....	21
5.1. Zmenšená příčetnost.....	23
6. Duševní porucha.....	25
7. Actio libera in causa	29
7.1. Actio libera in causa culposa.....	32
7.2. Actio libera in causa dolosa	32
8. Procesní aspekty.....	34
8.1. Věcná příslušnost soudu.....	34
8.2. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného	35
8.3. Totožnost skutku	35
8.4. Dokazování	37
8.5. Nutná obhajoba	41
9. Ukládání trestněprávních sankcí	42
10. Komparace české právní úpravy s právní úpravou německou	47
11. Úvahy de lege ferenda.....	49
Závěr	52
Prameny.....	54
Abstrakt/Abstract	58
Klíčová slova/Key words	59

Seznam použitých zkratek

tr. zákoník   zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.   zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. řád   zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění
pozdějších předpisů

Úvod

Trestný čin opilství jsem si jako téma své diplomové práce zvolila z toho důvodu, že se jedná o trestný čin vymykající se běžnému pojetí trestných činů, jeho konstrukce je velice neobvyklá a celá problematika spojená s touto oblastí je pro mě zajímavá. Skutková podstata trestného činu opilství je jednou z možných koncepcí, kterou zvolit pro zakotvení trestní odpovědnosti pachatele, který spáchal čin v zaviněné nepřičetnosti. Samotná taková koncepce je problematická a není bez pochybností, proto se budu v této práci snažit osvětlit její pozitiva, negativa a posoudit oprávněnost a opodstatněnost její existence.

Trestná činnost páchaná pod vlivem alkoholu a jiných omamných látek, kdy se osoba po konzumaci takového prostředku přivede do stavu, v němž je její chování nepředvídatelné a tím pádem nebezpečné, je velkým celospolečenským problémem, a proto považuji za důležité, otázky s touto problematikou spojené řešit a zabývat se jimi. Zneužívání návykových látek je častým kriminogenním faktorem a má velký vliv na páchání trestné činnosti, což dokazují i statistické údaje. V důsledku těchto látek často stoupá agresivita subjektů, která může mít velmi závažné následky. V rámci tohoto tématu existuje řada dalších institutů, které je třeba rozebrat a zkoumat, abychom dospěli k pochopení této částečně dosti kontroverzní problematiky.

Cílem této práce je podat srozumitelný a přehledný výklad zvoleného tématu, zhodnotit současnou právní úpravu tohoto trestného činu, porovnat ji s podobnými úpravami zahraničními a vyjádřit určité možné návrhy do budoucna, které by měly přispět ke zlepšení současné právní úpravy. V práci se zabývám stručným popisem historického vývoje právní úpravy trestného činu opilství, současnou právní úpravou jeho skutkové podstaty, analyzuji subjektivní a objektivní stránku tohoto trestného činu, přičemž je kladen důraz především na objasnění institutu nepřičetnosti. Práce se zabývá i úpravou dalších procesních a hmotněprávních institutů, které jsou pro pochopení dané problematiky nezbytné. Jedná se především o institut *actio libera in causa*, který je jedním z možných řešení trestní odpovědnosti osob páchajících trestnou činností pod vlivem návykových látek. Součástí práce je i srovnání naší právní úpravy s právní úpravou německou, které má sloužit k objektivnímu zhodnocení naší právní úpravy a možným návrhům na zlepšení do budoucna.

Prameny použité v této práci zahrnují především učebnice trestního práva, které jsou použity pro objasnění obecných otázek trestního práva a vymezení obecných institutů. Dalšími zdroji jsou publikace týkající se přičetnosti pachatele a posuzování subjektivní stránky trestných činů, odborné články na téma trestného činu opilství a otázek souvisejících,

publikované v právnických časopisech a dále publikace z oblasti soudní psychiatrie a soudního lékařství. Neméně důležitá je i bohatá judikatura, a to především z oblasti posuzování přičetnosti a subjektivní stránky pachatele, znaleckého dokazování a další rozhodnutí týkající se trestného činu opilství.

Byla bych ráda, kdyby výsledkem mého snažení, byla práce, která přehledně a jasně obsáhne danou problematiku, bude srozumitelná i pro laika a bude kvalitním pojednáním o tomto zajímavém a složitém tématu, které ve své podstatě není úplně častým a v praxi se vyskytujícím jevem, avšak teoreticky jevem velice zásadním.

1. Historické souvislosti

1.1 Zákon č. 117/182, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Vznik Československa dne 28. 10. 1918 vyvolal mimo jiné i otázku, které právo bude v novém státě platit. Nově vzniklá republika se s tímto problémem vyrovnala vydáním tzv. recepční normy, zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého. V úvodním ustanovení tohoto zákona je vyjádřen i jeho účel: „Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu...“ Nerušený přechod k novému státnímu životu byl v oblasti právní zajištěn čl. 2 tohoto zákona. Tento článek stanovil, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony zůstávají prozatím v platnosti. V oblasti trestního práva hmotného to znamenalo, že na území Čech, Moravy a Slezska nadále platil rakouský Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z r. 1852 (zák. č. 117/1852). Na Slovensku a Podkarpatské Rusi pak platil uherský trestní zákon z r. 1878 a zákon o přestupcích z r. 1879.¹

Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích platný na našem území označoval opilství jako přestupek, nikoliv jako trestný čin. Existovaly dvě skutkové podstaty podobné trestnému činu opilství v současné právní úpravě. Přestupek opilství byl obsažen v § 523 a § 524 tohoto zákona. Dnešnímu stavu se nejvíce přibližoval přestupek podle § 523, neboť - stejně jako v současné právní úpravě - bylo podle této skutkové podstaty spáchání činu v opilství, který by jinak byl zločinem, objektivní podmínkou trestnosti. Samo opilství muselo být zaviněno, a to přinejmenším z nedbalosti. Znění tohoto ustanovení bylo následující: „Pro opilství jako přestupek trestati se má, kdo jsa opilý vykoná nějaký čin, který by se mu kromě opilství přičítal za zločin (§ 236). Trestem na to jest vězení od jednoho až do tří měsíců. Věděl-li opilý ze zkušenosti, že v opilství podroben jest prudkým hnutím mysli, má býti vězení zostřeno, ale při těžších zlých skutcích uznati se má na tuhé vězení až do šesti měsíců.“² Ustanovení § 236, na který je odkazováno, znělo: „Ačkoliv činy, jež jinak jsou zločiny, když spáchány byly v nahodilém opilství, za zločiny pokládati se nemohou, tresce se v tomto případě přece opilství jako přestupek.“³ Přestupek dle § 524 by bylo možné přirovnat k dnešnímu trestnému činu „Ohrožování pod vlivem návykové látky“ dle § 274 tr. zákoníku.⁴

V rámci této právní úpravy bych se ještě zmínila o institutu nepřičetnosti, který

¹ HORÁK, Ondřej. Trestní právo meziválečného Československa. In SALÁK, Pavel, TAUCHEN, Jaromír (eds). *Československé trestní právo v proměnách věků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 76 – 81.

² ŠUBRT, Milan. Zaviněná nepřičetnost. *Trestní právo*, 2011, č. 9, s. 24.

³ ŠUBRT, Milan. Zaviněná nepřičetnost. *Trestní právo*, 2011, č. 9, s. 24.

⁴ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55.

rakouská právní úprava vymezovala v § 2 tohoto zákona, kde mimo jiné důvody, byl pachatel dle § 2 písm. c) uznán nepřičetným i tehdy, když byl skutek vykonán v úplném opojení, ve kteréž se pachatel připravil, zločinu v úmyslu nemaje aneb v jiném pomatení smyslů, v němž sobě činu svého nebyl vědom.⁵ Právě na základě tohoto ustanovení byla totiž vyloučena trestní odpovědnost, avšak pachatel byl odpovědný podle výše zmíněných ustanovení za přestupek opilství.

Nejednotnost právní úpravy však byla velmi problematičká a další vývoj trestního práva směřoval především k odstranění tohoto dualismu a byl provázen snahou o jeho unifikaci.

1.2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Snahy o odstranění právního dualismu v Československu byly dovršeny vydáním Trestního zákona ze dne 12. července 1950. Skutková podstata trestného činu opilství zde byla obsažena v § 186. Toto ustanovení znělo: „Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.“⁶ Toto ustanovení bylo převzato zejména ze zák. č. 87/1948 Sb., o potírání alkoholismu. V zájmu účinnější ochrany však byly v trestním zákoně zvýšeny trestní sazby. Ochrana před alkoholismem, který se stával v té době velkým společenským problémem, byla v zák. č. 87/1948 Sb., o potírání alkoholismu zajištěna a posílena ještě ustanovením § 70 tohoto zákona, který umožňoval za určitých podmínek dodání pachatele, oddávajícího se nadměrnému požívání alkoholu a jiných omamných prostředků, do léčebného ústavu.⁷

V zájmu boje proti alkoholismu bylo v zákoně č. 86/1950 Sb., trestní zákon obsaženo i další ustanovení § 187, které šlo v této ochraně ještě dále a byly jím postihovány případy opilství nebo prosté požití alkoholického nápoje, které sice neměly za následek spáchání trestného činu, bylo zde ale nebezpečí, že takový čin bude spáchán. Toto ustanovení znělo: „(1) Kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. (2) Stejně bude potrestán, kdo požije alkoholického nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo

---

⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 13.

⁶ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ze dne 12. července 1950, § 186.

⁷ *Trestní zákon. Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.* Praha, 1953.

způsobit značnou škodu na majetku.“⁸ První odstavec dokládá snahu této doby bojovat proti alkoholismu ve společnosti, neboť je velmi nezvyklé a tvrdé označovat za trestný čin pouhé opítí se, kdy nemuselo dojít ani ke spáchání trestného činu, stačila zde pouhá taková možnost. Lze to považovat za neúměrné, avšak s přihlédnutím k době vypracování zákona, kdy se alkoholismus stával velkým celospolečenským problémem, je snaha zpřísnit odpovědnost takových osob veskrze pochopitelná. Druhý odstavec tohoto ustanovení už je mnohem opodstatněnější a lze ho opět přirovnat k dnešnímu „Ohrožení pod vlivem návykové látky“.⁹ Z výše uvedeného vyplývá, že tato právní úprava byla velice podobná dnešnímu stavu a není tedy náhodou, že pozdější vývoj právní úpravy a zakotvení trestného činu opilství v tr. zák. bylo touto právní úpravou inspirováno.

1.3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Podstatnou změnu právní úpravy trestnosti nepřičetného pachatele přinesl zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl po mnoha novelizacích platný až do konce roku 2009. V době přijetí tohoto zákona nebyl trestný čin opilství vůbec součástí této právní úpravy a trestné činy páchané v nepřičetnosti se posuzovaly dle § 12 tohoto trestního zákona. Odstavec první tohoto ustanovení stanovil, že ten, kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. V odstavci druhém však bylo stanoveno, že ustanovení odstavce prvního se nepoužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku. Tento zákon byl tedy vzhledem k odpovědnosti zaviněně nepřičetných pachatelů postaven na úplně jiné koncepci než dnes.

Právní úprava odpovědnosti nepřičetných pachatelů byla založena právě na principu vyjádřeném v § 12 odst. 2 tr. zák. (ve znění účinném do 31. 12. 1991), totiž, že vyloučení trestnosti za spáchaný čin pro nepřičetnost se neuplatní a čin se posoudí podle skutkové podstaty, kterou pachatel objektivně naplnil, tehdy, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím návykové látky. Platila však subsidiarita těchto případů k případům *actio libera in causa*. Tato právní úprava byla mnohem tvrdší a uvedené ustanovení v podstatě znamenalo zavedení trestní odpovědnosti za výsledek.¹⁰ Zákon vycházel z toho, že si osoba takový stav zavinila sama, a že měla předvídat následnou ztrátu nebo omezení sebekontroly ještě než alkoholický nápoj nebo jinou látku s podobnými účinky požila. V těchto případech pak psychiatrické hledisko chorobnosti ustupovalo vzhledem

⁸ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon ze dne 12. července 1950, § 187.

⁹ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55.

¹⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 22.

k mimořádnému vlivu alkoholu a drog na trestnou činnost, hledisku trestní politiky.¹¹

Je nezbytné poznamenat, že tato právní úprava, převzatá z právní úpravy sovětské, u nás platila třicet let a až do dnešní doby ovlivňuje chápání a posuzování otázek souvisejících s činy páchanými v zaviněné nepřičetnosti. Snad je tento třicet let trvající stav i důvodem tak vysoké trestní sazby u trestného činu opilství, která nemá jinde ve světě obdoby, o tom však dále.

I když zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon před jeho novelou provedenou zákonem č. 557/1991 Sb. úpravu opilství, jak ji známe dnes, neznal, zmiňoval se o trestném činu stejného názvu v ustanovení § 201. Jeho znění bylo: „Kdo poté, co požil alkoholického nápoje, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.“¹² Toto ustanovení bylo novelou z roku 1990 přejmenováno a pozměněno novou skutkovou podstatou „Ohrožování pod vlivem návykové látky“ a název opilství byl z trestního zákona na dva roky úplně vyřazen.¹³

Novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 557/1991 Sb. došlo ke zrušení § 12 odst. 2 zákona č. 140/1961, trestní zákon a s účinností od 1. 1. 1992 byla do trestního zákona zařazena nová skutková podstata, která převzala název opilství, který byl předtím pojmenováním trestného činu výše zmíněného znění skutkové podstaty. Tímto došlo k návratu ke stavu, který existoval v zákoně z roku 1950 a byl jistě § 186 tohoto zákona inspirován.¹⁴ Šlo tedy o návrat k právnímu stavu, který zde existoval až do roku 1961.

V právní úpravě, která byla platná až do konce roku 2009, byl pak trestný čin opilství obsažen v § 201a a toto ustanovení znělo: „(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.“¹⁵ Odstavec druhý pak uváděl případy *actio libera in causa*, jehož původní znění bylo jednou novelizováno a to zák. č. 290/1993 Sb., který sem doplnil kulpózní případ *actio libera in causa*.

---

¹¹ ŠTUDENT, Vladimír. *Soudní psychiatrie a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 92.

¹² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 175/1990 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1962, § 201.

¹³ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 56.

¹⁴ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 56.

¹⁵ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění po novele č. 557/1991 Sb., § 201a.

2. Základní koncepce trestní odpovědnosti nepřičetných pachatelů

Než přejdeme k analýze současné právní úpravy, považuji za důležité osvětlit základní vnímání dané problematiky. Celá koncepce trestného činu opilství, je jedním z možných řešení otázky trestní odpovědnosti za čin, spáchaný ve stavu zaviněné nepřičetnosti. Trestní odpovědnost lze v těchto případech řešit trojím způsobem. První možností je považovat i zaviněnou nepřičetnost, jako důvod vylučující trestní odpovědnost. Čin byl spáchan v nepřičetnosti, tím tedy není splněna podmínka zavinění, jakožto základního požadavku subjektivní stránky činu, pachatel tedy nemůže být odpovědný. Může se zdát, že takové řešení by bylo vhodné vzhledem k zásadě odpovědnosti za zavinění, neboť nemůže existovat odpovědnost za trestný čin, jestliže byl spáchan ve stavu nepřičetnosti. Jde však o řešení velice nevhodné, neboť oslabuje trestněprávní ochranu zájmů daných trestním zákoníkem, což je hlavním úkolem a cílem trestního práva.¹⁶

Druhým protipólem je pak řešení, že k zaviněné nepřičetnosti se nepřihlíží a čin spáchaný v zaviněné nepřičetnosti se pak posuzuje, jakoby byl pachatel přičetný, což bylo řešení platné v našem trestním právu v letech 1961-1991 v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl podrobně rozebrán výše. Zde je naopak oslabena zásada odpovědnosti za zavinění a vzniká tzv. odpovědnost za výsledek, což nemůže být též považováno za vhodné řešení.

Třetí možností je pak vytvoření samostatné skutkové podstaty zvláštního trestného činu, tedy formulace tzv. Rauschdeliktu, podle které bude takové jednání posouzeno (pokud se však nejedná o případy *actio libera in causa*, o kterých bude pojednáno dále). Tato koncepce už netrpí takovými vadami, jako prvé dvě a je pravděpodobně nejlepším možným řešením, i přes námitky, zda je taková ochrana společnosti dostatečná.¹⁷ Avšak vzhledem k zásadám trestního práva a vůbec i práva ústavního, je dle mého názoru opravdu nejlepším řešením, které respektuje tyto zásady a může tak obstát jako kvalitní součást právního řádu.

Právní úprava odpovědnosti pachatele, který spáchal trestný čin v zaviněné nepřičetnosti je otázkou velice důležitou a často diskutovanou, i přesto, že v praxi nejde u nás o jev tak častý, neboť ze statistik vyplývá, že ročně je za trestný čin opilství odsouzeno v České republice jen okolo sta osob, což jsou pouhá dvě promile z celkového počtu odsouzených osob. Naopak v sousedním Německu je stejný trestný čin jedním

¹⁶ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3, s. 25.

¹⁷ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3, s. 26.

z nejméně frekventovanějších trestných činů vůbec.¹⁸ Z hlediska teoretického a z hlediska koncepce trestního práva se však jedná o otázku zásadního významu.

3. Trestný čin opilství podle současné právní úpravy

Pokud bychom se měli podívat na změny, ke kterým došlo vydáním nového zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, přinesla tato úprava v rámci trestného činu opilství některé změny oproti zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění po novele č. 557/1991 Sb., ovšem ne změny nijak zásadní. „U trestného činu opilství osnova nahrazuje dikci „jednání, které má jinak znaky trestného činu“ přesnějším pojmem „činu jinak trestného“, který je používán i v jiných ustanoveních trestního zákoníku (např. § 29 tr. zákoníku), čímž se sjednocuje terminologie používaná v trestním zákoníku.“¹⁹ Další změnou oproti předchozí právní úpravě je přesun trestného činu opilství z hlavy páté nazývané Trestné činy hrubě narušující občanské soužití do hlavy desáté nazvané Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Změnou nejvýznamnější je pak zvýšení horní hranice trestní sazby z osmi na deset let. Je zajímavé, že důvodová zpráva k trestnímu zákoníku se o důvodech zvýšení trestní sazby vůbec nezmiňuje.

Trestný čin opilství je v současné době upraven v § 360 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Je zařazen do Hlavy X. Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, do Dílu 6. Jiná rušení veřejného pořádku. Znění tohoto ustanovení zákona je následující: „(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším. (2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“²⁰

Hlava X., ve které je zařazen trestný čin opilství, bývá označována jako tzv. sběrná skupina ustanovení, chránící široké spektrum společenských vztahů, zájmů a hodnot, které jsou nezbytné k tomu, aby stát budovaný na principech demokracie a zákonnosti mohl bezchybně vykonávat svoje funkce v zájmu veřejnosti. Kromě trestného činu opilství sem patří trestné činy, které přímo nebo nepřímo ohrožují řádnou činnost orgánů státu, územní

¹⁸ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 32.

¹⁹ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) – Část druhá. Zvláštní část, hlava X. [Program] ASPI pro Windows verze ASPI 13⁺, aktualizace ze 7. 2. 2012 [cit. 13. 3. 2012].

²⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 360.

samosprávy, jiných orgánů veřejné moci nebo jinak ohrožují pořádek ve věcech veřejných, zejména nerušené fungování orgánů státní správy, orgánů územní samosprávy, soudů a ostatních orgánů veřejné moci, výkon pravomoci úředních osob, čistotu veřejného života a ochranu obecných zájmů i práv a svobod jednotlivců v rámci veřejného pořádku.²¹ Zařazení trestného činu opilství právě do této části zákona je důležité z hlediska objektu tohoto trestného činu, od kterého se potom odvíjí i další otázky s tím související.

Dle § 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník může být trestný čin opilství přečinem, zločinem i zvláště závažným zločinem, což bude záviset na druhu zavinění pachatele a činu v zaviněné nepřičetnosti spáchaném. Z toho se bude poté odvíjet trestní sazba, tedy i zařazení tohoto trestného činu do jedné z těchto kategorií. V tomto ohledu je naše právní úprava nedokonalá, neboť zohledňovat při ukládání trestní sankce kvazidelikt, který byl v nepřičetnosti spáchán je popřením samotné koncepce Rauschdeliktu.

Jedná se o velice zvláštní trestný čin, u něhož se zavinění pachatele, ať už zavinění úmyslné či nedbalostní, vztahuje k vyvolání stavu nepřičetnosti, na něhož navazuje spáchaní činu jinak trestného (tzv. kvazidelikt). O kvazidelikt se jedná z toho důvodu, že takový trestný čin nemá všechny znaky trestného činu, neboť zde chybí právě zavinění, jako jeden z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu. Zavinění se vztahuje pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, nikoliv na čin v tomto stavu spáchaný, neboť nepřičetnost vylučuje možnost zavinění.

Samotné znění tohoto ustanovení je složité a podat jeho výklad s ohledem na různé instituty, které je nutno znát a pochopit, není vůbec jednoduché. Vyskytuje se zde mnoho aspektů, které jsou sporné, ať už jde o problémy v dokazování nebo o rozlišení, zda se jedná o tento trestný čin, o některý z institutů *actio libera* nebo se jedná u pachatele o čin, za který nebude trestán vůbec. O všech těchto a dalších institutech a problémech bude pojednáno v následujícím textu.

---

²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část 1.* vydání. Praha: Leges, 2009, s. 748 – 750.

4. Skutková podstata trestného činu opilství

4.1 Subjekt trestného činu opilství

Pachatelem trestného činu je trestně odpovědná fyzická osoba (podle zák. č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, může být pachatelem určitých trestných činů i osoba právnická, z povahy věci však nikoliv trestného činu opilství), která bezprostředně spáchala trestný čin. Podle českého trestního zákoníku může být pachatelem pouze fyzická osoba, která je v době činu příčetná a dovršila patnáctý rok věku. Tyto podmínky musí být splněny současně. Další podmínky jsou potom určovány dle okolností konkrétního případu. U většiny trestných činů může být jeho pachatelem kdokoliv, některé trestné činy však vyžadují zvláštní vlastnosti pachatele nebo jeho zvláštní postavení či způsobilost, jedná se pak o tzv. konkrétní nebo speciální subjekt. Trestné činy můžeme tedy s ohledem na okruh subjektů, které se jich mohou dopustit dělit na trestné činy obecné (pachatelem je kdokoliv), zvláštní (pachatel bude mít postavení tzv. konkrétního nebo speciálního subjektu) a trestné činy vlastnoruční.²²

Pachatelem trestného činu opilství může být kdokoliv, vyžaduje se ovšem, aby pachatel jednal svým vlastním tělem, „vlastnoručně“, aby jednal osobně a svým vlastním bezprostředním jednáním provedl to, co vyžaduje objektivní stránka skutkové podstaty. Trestný čin opilství se tedy řadí do skupiny třetí, jedná se o tzv. vlastnoruční delikt. Z povahy vlastnoručního deliktu vyplývá, že je zde vyloučeno spolupachatelství a nepřímé pachatelství prostřednictvím „živého nástroje“. Možné je ovšem nepřímé pachatelství jiného trestného činu a to tím způsobem, že někdo využije nepřičetné osoby, jako tzv. živého nástroje a použije tuto osobu ke spáchání trestného činu, kdy tuto osobu buď sám uvedl do stavu pod vlivem návykové látky, nebo stavu takové osoby, po tom co si ho sama způsobila, využil. Samo uvedení jiného do stavu pod vlivem návykové látky bez úmyslu užít ho ke spáchání trestného činu trestné není, ani když se taková osoba pak kvazideliktu skutečně dopustí.²³

U trestného činu opilství přichází v úvahu především účastenství ve formě pomoci k trestnému činu opilství. Dle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku je pomocníkem osoba, která umožnila nebo usnadnila jinému spáchání trestného činu. V našem případě dojde k pomoci nejpravděpodobněji formou rady nebo utvrzování v předsevzetí. Půjde tak především o pomoc psychickou, kdy osoba bude pachatele vybízet k dalšímu popíjení, nejde však o vybízení ke spáchání trestného činu, ale k utvrzování v popíjení. Lze si představit i pomoc

²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část 1.* vydání. Praha: Leges, 2009, s. 132.

²³ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

fyzickou spočívající v neustálém donášení nebo poskytování alkoholických nápojů nebo jiných omamných prostředků. Pomocník však musí jednat úmyslně a mezi pomocí a spácháním trestného činu opilství musí být příčinná souvislost. Říha uvádí tento příklad: Osoba A ví o násilnické povaze osoby B, ví, že se v nepřičetnosti dopustí výtržnosti, bude ničit zařízení restaurace apod., tak jako se to stalo už mnohokrát předtím. Povzbuzuje ho k pití a objednává mu je na vlastní účet. Osoba B pak v nepřičetnosti spáchá kvazidelikt, odpovídat bude za trestný čin opilství a osoba A za pomoc k tomuto činu. Pomoc totiž směřuje nikoli ke spáchání konkrétního kvazideliktu, nýbrž k vyvolání určitého abstraktního nebezpečí, tedy k určitému porušení veřejného pořádku.²⁴

I v případě trestného činu opilství se u pachatele uplatní okolnosti vylučující protiprávnost a to vzhledem ke spáchanému kvazideliktu, neboť to co je beztrestné u příčetné osoby, musí být beztrestné i u osoby nepřičetné. Pokud by čin jinak trestný byl vykonán např. za splnění podmínek nutné obrany, nemůže být osoba trestána, protože toto jednání netvoří kvazidelikt a nenaplnuje tedy objektivní podmínku trestnosti u trestného činu opilství. Mohou se uplatnit i důvody zániku trestnosti, neboť i osoba ve stavu pod vlivem návykové látky může upustit od pokusu.²⁵

4.2. Subjektivní stránka trestného činu opilství

Subjektivní stránka trestného činu opilství je nejproblematičtější oblastí tohoto trestného činu. Z hlediska zavinění je trestný čin opilství zcela výjimečný a bývá často kritizován z toho důvodu, že porušuje zásadu odpovědnosti za zavinění. Skutková podstata vyžaduje zavinění ve formě úmyslu nebo nedbalosti. Zavinění se však nevztahuje na čin spáchaný v nepřičetnosti, ale pouze na uvedení se do takového stavu. Pokud by se zavinění vztahovalo i na čin spáchaný ve stavu nepřičetnosti, šlo by o případ *actio libera in causa* dolózní nebo kulpózní. Pachatel by byl tedy plně trestně odpovědný, i přesto, že spáchal trestný čin v nepřičetnosti, neboť ustanovení § 360 odst. 2 tr. zákoníku vylučuje v případě zavinění vztahujícímu se i ke spáchání činu v nepřičetnosti použití privilegovaného prvního odstavce. K přivedení se do stavu nepřičetnosti musí existovat tedy zavinění minimálně ve formě nevědomé nedbalosti, nepředvídatelné případy přivedení se do stavu nepřičetnosti jsou nezaviněné.²⁶

Zavinění jako vnitřní psychický stav pachatele se zkoumá pouze ve vztahu ke stavu nepřičetnosti, tedy k následku – ohrožení veřejného pořádku či občanského soužití - a ve

²⁴ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 274.

²⁵ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 41.

²⁶ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 39.

vztahu k jednání, kterým se do tohoto stavu přivedl, včetně příčinné souvislosti mezi tímto jednáním a následkem. Aby byl však pachatel za uvedení se do stavu nepřičetnosti trestně odpovědný, musí přistoupit jednání další, a to spáchání činu jinak trestného v tomto stavu, který je objektivní podmínkou trestnosti. Jedná se o tzv. kvazidelikt, neboť u něho chybí znak obecný - přičetnost, a znak typový - zavinění. Mohlo by se zdát, že jelikož se na kvazidelikt již zavinění nevztahuje, není třeba zkoumat u něj subjektivní stránku, avšak není tomu tak. Nepůjde sice o subjektivní stránku v pravém slova smyslu, neboť chybí přičetnost jako její předpoklad, ale půjde o jakési kvazizavinění. Z vnějších projevů pachatele je nutné zkoumat, zda šlo o úmyslný nebo nedbalostní trestný čin, což je důležité pro stanovení výše trestu.²⁷

4.3. Objekt trestného činu opilství

Objekt trestného činu, tedy takové společenské vztahy, zájmy a hodnoty, které jsou chráněné trestním zákonem a naplňují tzv. ochrannou funkci trestního práva, je jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty každého trestného činu. Druhovým objektem trestného činu opilství je obecně veřejný pořádek či občanské soužití, což vyplývá ze zařazení tohoto trestného činu do desáté hlavy trestního zákoníku „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“. Skutková podstata má v první řadě poskytovat ochranu společnosti před jednáním a nebezpečím vyplývajícím z opojení osob, neboť nebezpečnost takového jednání je dána nemožností odhadnout jeho výsledek, jeho nevypočitatelností. Sekundárním objektem je pak konkrétní zájem, který byl ohrožen nebo porušen jednáním provedeným už ve stavu nepřičetnosti.

Z hlediska klasifikace trestných činů s ohledem na objekt existují dvě základní pojetí tohoto trestného činu, a to pojetí jako abstraktně ohrožovacího nebo konkrétně ohrožovacího trestného činu. Pojetí činu jako abstraktně ohrožovacího, které je obecně přijímáno za správné, vychází z jednotného pojmání přivedení se do stavu opilosti a spáchání tzv. kvazideliktu v tomto stavu. Toto pojetí vychází z toho, že zavinění se nevztahuje na onen čin v tomto stavu spáchaný, ale naopak na přivedení se do takového stavu, v kterém je samotné ohrožení spatřováno. Z důvodu zachování zásady ekonomie trestní represe je však vznik trestní odpovědnosti omezen na případy, kdy je v tomto stavu spáchan čín jinak trestný, a spáchání takového kvazideliktu je pak pouhou objektivní podmínkou trestnosti. Nebezpečnost činu pro společnost je spatřována v jednání předcházejícímu spáchání kvazideliktu, což vychází právě z vymezení objektu trestného činu opilství, jímž je zachování veřejného

---

²⁷ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 271 – 272.

pořádku, který je opojenými osobami porušován ze samé podstaty a objekt porušený oním kvazideliktem je proto až objektem sekundárním.²⁸ Dolenský²⁹ se k tomu vyjadřuje tak, že subjekt v případě tohoto pojetí ví, že v opilosti může způsobit určitý následek, který by jinak byl trestným činem, avšak nemá o tom konkrétní představu.

Jiné pojetí hledí na tento čin jako na konkrétně ohrožovací, což by však mohlo vést k osvobození pachatele. Nutnou podmínkou odpovědnosti je v tomto případě totiž prokázání vědomosti o tom, že daná osoba o sobě konkrétně ví, nebo alespoň měla a mohla vědět, že se ve stavu opojení dopouští určitých excesů. Tato teorie vychází z koncepce, že stát nemůže postihovat osoby za pouhé opojení se, neboť pouhé opojení se ve většině případů nevede k páčání trestné činnosti, pouze osoba, která o sobě konkrétně ví, nebo vědět měla a mohla, že je v opojení náchylná k výtržnostem, může být trestně odpovědná, protože jen u takových pachatelů v sobě samotné opojení zahrnuje jakési konkrétní ohrožení. Nežádá se zde tedy nebezpečnost činu, ale spíše nebezpečnost pachatele. Někdy bývá trestný čin opilství pojímán i jako ohrožovací trestný čin sui generis. Ohrožení spočívá v přivedení se do stavu opojení a zavinění se spatřuje v přivedení se do tohoto stavu a k obecné vědomosti o tom, že takový stav může způsobit určité nevypočitatelné jednání a možnost páčání trestných činů, avšak tato obecná povědomost se již nemusí dokazovat.³⁰

Jak bylo řečeno výše, nejlépe vyhovuje pojetí jako abstraktně ohrožovacího trestného činu, neboť objektem tohoto trestného činu je zachování veřejného pořádku a jeho ohrožení spočívá v zaviněném uvedení se do stavu nepřičetnosti, které je však postihováno pouze v případě následného spáchání určitého kvazideliktu. Uvedení se do stavu nepřičetnosti, je tedy jakýmsi abstraktním ohrožením, neboť samotným zaviněným uvedením do stavu nepřičetnosti se osoba odpovědnou nestává.

4.4. Objektivní stránka trestného činu opilství

Dalším obligatorním znakem skutkové podstaty je objektivní stránka trestného činu, která v sobě zahrnuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky. Jednání u trestného činu opilství spočívá dle dikce zákona v tom, že se pachatel požitím nebo aplikací návykové látky přivede byť i z nedbalosti do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu se dopustí činu jinak trestného. Pachatel se pak dopustí takového jednání, které má jinak znaky trestného činu, dopustí se tzv. kvazideliktu. U trestného činu opilství tak musíme rozlišovat dvě různá

---

²⁸ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 33.

²⁹ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 37.

³⁰ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 34.

jednání. První jednání, které představuje uvedení se do stavu nepřičetnosti a jednání další, které na toto navazuje, jednání ve stavu nepřičetnosti, které představuje spáchání kvazideliktu.

Tento trestný čin je tak spáchán ve dvou fázích. Pachatel se nejprve uvede do stavu nepřičetnosti (*actio praecedens*) a poté spáchá v nepřičetnosti čin jinak trestný (*actio subsequens*). První jednání je zcela popsáno ve skutkové podstatě a lze se ho dopustit pouze požitím nebo aplikací návykové látky, což je změnou oproti předchozí právní úpravě, kdy podle zákona č. 140/ 1961 Sb., trestní zákon, bylo možné se tohoto jednání dopustit i „jinak“. Důvodem této změny byly především spory o výklad pojmu „nebo jinak přivede do stavu nepřičetnosti“.³¹

Požítí nebo aplikace návykové látky znamená jakýkoliv způsob, jakým je možné takovou látku do lidského těla vpravit. Požitím je myšleno především její ústní neboli orální podání (např. alkohol, extáze). Pojem aplikace má pak zahrnovat další možné způsoby, jako je čichání (toluen), injekční podávání (morfin, pervitin), šňupání, kouření ale i vnikáním přes pokožku formou obkladu nebo koupele či zaváděním análních čípků.³² V současné právní úpravě se již formulace „nebo jinak přivede...“ tedy nenachází³³, neboť tato formulace vyvolávala problémy s jejím výkladem a nebylo úplně jasné, jak tento pojem vyložit. Vznikaly pak v rámci diskusí odborné veřejnosti různé více či méně pravděpodobné varianty výkladu. Říha³⁴ uvádí následující příklady: diabetik přes pokyny lékaře nedodržel životosprávu, požíval alkohol a zakázané pokrmy tak, že si přivodil nepřičetnost, pacient neužíval předepsané léky, čímž si přivodil nepřičetnost, nepřičetnost vyvolaná nevhodnou kombinací léků a stravy, musíme však pamatovat na to, že vždy se muselo jednat o nepřičetnost zaviněnou alespoň z nevědomé nedbalosti. Vanduchová³⁵ dále uvádí případy, kdy u epileptiků je možné přivodit epileptický záchvat pravidelným střídáním světla a stínu. Teryngel³⁶ pak uvádí případ silného orgasmu nebo cviků jógy, které vedou ke stavu takové euforie, že může dojít k vymizení ovládacích a rozpoznávacích schopností. Některé tyto příklady jsou jistě už příliš vykonstruované, avšak případy, kdy došlo ke vzniku nepřičetnosti neužíváním léků, byly veskrze praktické, za dnešního stavu je takovou osobu možno postihnout již nikoli za opilství, ale pouze za některý z případů *actio libera in causa*.

K dokonání trestného činu opilství je tedy dle skutkové podstaty třeba zaviněné

---

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část 1.* vydání. Praha: Leges, 2009, s. 797 – 798.

³² ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 268.

³³ Vyjmutο při rekonstrukci trestního práva zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³⁴ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 268.

³⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 40.

³⁶ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3, s. 27.

uvedení se do stavu nepřičetnosti a poté se pachatel musí ve stavu nepřičetnosti dopustit jednání, které má jinak znaky trestného činu, toto je objektivní podmínkou trestnosti pachatele. Vždy však musí být pamatováno na to, že i jednání ve stavu nepřičetnosti musí být jednáním, které vychází z vůle subjektu. Musí jít o lidské jednání ovlivnitelné vůlí, musí se jednat o vůlí řízený pohyb nebo zdržení se pohybu. Dolenský k tomu uvádí příklad opilce, který vypadne z okna a dole tím někomu způsobí těžkou újmu na zdraví. V tomto případě v tom nelze spatřovat čin jinak trestný, který je objektivní podmínkou trestnosti.³⁷

Kvazideliktem pak může být v podstatě jakýkoliv trestný čin i jeho vývojové stádium. Nejčastěji se jedná o trestné činy násilné povahy, jako je ublížení na zdraví, vražda, znásilnění, obecné ohrožení, výtržnictví. Může jím být i pokus trestného činu, příprava už pouze výjimečně, neboť u ní nebývá rozvinuta objektivní stránka, avšak je dle Říhy³⁸ možná, a to tehdy bude-li spočívat v opatřování prostředků ke spáchání trestného činu nebo ve sročení. Musí se však jednat pouze o trestný čin, nikoliv o jiný protiprávní čin, např. správní delikt. Je možné vyloučit i trestné činy charakterizované určitou pohnutkou, pokud ji nepřičetný pachatel výslovně nevyjevil. Z povahy věci však vyplývá, že některé trestné činy kvazideliktem pravděpodobně nebudou. Jedná se o trestné činy, u nichž je vyžadována určitá komplikovaná, složitá činnost, vysoká úroveň myšlení nebo soustředění pozornosti, jako jsou některé trestné činy z oblasti počítačové kriminality, trestné činy proti pravidlům tržní ekonomiky apod. Takové otázky je však třeba vždy posuzovat vzhledem ke konkrétnímu případu.³⁹ Kvazideliktem pak nebudou ani takové trestné činy, u nichž je zneužití návykové látky znakem skutkové podstaty, např. trestný čin vyhýbání se výkonu služby podle § 384 odst. 1 tr. zákoníku.⁴⁰ Následkem trestného činu opilství je pak jednáním, popsaným ve skutkové podstatě, způsobené porušení či ohrožení daného chráněného zájmu, objektu trestného činu, který byl konkretizován v předchozí kapitole.

Nesmíme zapomínat, že k naplnění objektivní stránky trestného činu opilství je dále třeba příčinná souvislost mezi zaviněným přivedením se do stavu nepřičetnosti a spácháním činu jinak trestného. Jednáním tedy musí dojít k zaviněnému uvedení se do stavu nepřičetnosti a následkem je pak ohrožení primárního chráněného zájmu, tedy veřejného pořádku a sekundárně zároveň ohrožení nebo porucha dalšího chráněného zájmu dotčeného oním kvazideliktem. Otázkou, kterou je nutno se dále zabývat, je situace, kdy ve stavu

---

³⁷ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 39.

³⁸ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 272.

³⁹ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 272.

⁴⁰ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 58.

nepříčetnosti pachatel spáchal několik různých jednání. Touto problematikou se zabývám v kapitole 8.3. Totožnost skutku v souvislosti s tímto procesním institutem.

5. Příčetnost

Otázka příčetnosti či nepříčetnosti je u trestného činu opilství nejdůležitější otázkou, kterou je nutno řešit, neboť stav nepříčetnosti, který si pachatel sám svým jednáním zavínil, je znakem skutkové podstaty. V souvislosti s tímto institutem trestního práva je přijímána zásada, že trestní odpovědnost je třeba omezit jen na osoby, které jsou způsobilé jednat svobodně, správně chápat následek a dosah svého jednání a toto své jednání ovládat, tedy na osoby příčetné. Jelikož uvedené schopnosti získává člověk vývojem, nabývá je věkem, je tedy i určitý věk podmínkou příčetnosti.

Již v historii byl přijímán koncept neodpovědnosti za trestné činy páchané osobami „šílenými a blbými“, pramenící z římského práva, osobami „beze smyslů“ vycházející z *Contitutio Criminalis Carolina* (1532), kde bylo již dokonce zakotveno, že trest má být stanoven dle rady znalců. Tereziánským zákonem trestním (1769) bylo pak toto rozšířeno na oblast psychopatologických stavů, podmiňujících beztrestnost nebo ukládání mírnějších trestů.⁴¹

Příčetností se tak označuje způsobilost pachatele jednat z hlediska trestního práva, způsobilost být odpovědný za své jednání, způsobilost k vině, způsobilost být pachatelem trestného činu, pokud závisí na duševních schopnostech pachatele.⁴² Důvodem vylučujícím odpovědnost pachatele je pak právě nedostatek příčetnosti, tedy nepříčetnost pachatele.

Zjištění, zda byl pachatel v době svého činu příčetný, mohl tedy pochopit dosah svého jednání, toto jednání ovládat a může být tedy volán k odpovědnosti, je pak jednou z nejdůležitějších otázek, které budou posuzovány v trestním řízení. Náš trestní zákoník nehovoří o příčetnosti, nýbrž uvádí důvody, které odpovědnost pachatele vylučují, vysvětluje pojem nepříčetnosti. Nepříčetnost je v současné právní úpravě upravena v § 26 tr. zákoníku a toto ustanovení zní: „Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

Obsah pojmu příčetnost pak bývá vysvětlován teorií jako celek složený ze dvou prvků a to schopnosti rozpoznávací a určovací. Jde o způsobilost rozpoznat nebezpečnost a bezprávnost činu (stránka intelektuální, rozumová) a způsobilost ovládat a určovat své jednání

---

⁴¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 11.

⁴² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 8.

ohledně takového činu (stránka mravní). Schopnost rozpoznat nebezpečnost svého jednání, tedy složka rozumová, má vztah k materiální složce trestného činu, jde o to, zda pachatel byl schopen rozpoznat, zda je jeho jednání pro společnost nebezpečné.⁴³ O nedostatek této schopnosti půjde i v případě, že pachatel sice správně vnímal skutkové okolnosti svého jednání, avšak nebyl schopen pochopit a uvědomit si jeho společenský smysl a dosah.⁴⁴ Schopnost určovací pak vyjadřuje schopnost ovládat své jednání, tedy jednání konkrétní, které má být posouzeno. Vždy bude toto jednání posuzováno z hlediska konkrétního trestného činu, nikoliv jako stálý, na činu nezávislý stav pachatele v době činu.⁴⁵

Pro uznání nepřičetnosti postačí nedostatek jedné z těchto schopností. Při posuzování těchto schopností je nutné posuzovat je ve vztahu k danému spáchanému trestnému činu, nikoliv obecně ke všem jednáním zakázaným trestním zákoníkem. Vyloučení jedné z těchto schopností je možné právě jen ve vztahu k danému trestnému činu, nikoliv k ostatním (např. pyroman – je neschopen ovládnout své jednání v souvislosti s ohněm, k ostatním trestným činům je jeho ovládací, určovací schopnost zachována). Při spáchání několika trestných činů existuje tedy možnost, že pro spáchání některých byl pachatel přičetný, mohl jejich nebezpečnost rozpoznat a určit své jednání, pro další už bude shledán nepřičetný, což je typické u slabomyslných jedinců. Jedná se o tzv. nepřičetnost parciální.⁴⁶

Teorie dále rozvádí tzv. kritéria nepřičetnosti, která rozděluje na kritéria biologická (lékařská) a psychologická (juristická). Kritériem biologickým je existence určité duševní poruchy, kritériem psychologickým je pak právě nedostatek schopnosti rozpoznávací nebo určovací. Nepřičetnost pachatele nastane v důsledku naplnění těchto kritérií, kdy duševní porucha i nedostatek alespoň jedné z výše zmíněných schopností, tu musí vedle sebe existovat v době spáchání trestného činu.⁴⁷ Samotná duševní porucha nemůže být důvodem nepřičetnosti, pouze duševní porucha spojená s vyloučením alespoň jedné z těchto schopností, je důvodem uznání nepřičetnosti pachatele.

Skutková podstata trestného činu opilství vyžaduje, aby se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti požitím nebo aplikací návykové látky. Při posuzování činů spáchaných pod vlivem návykové látky je nezbytné zjistit duševní stav pachatele před požitím nebo aplikací návykové látky, zjistit, zda tímto stavem byla přičetnost či nepřičetnost a posoudit, jaký vliv

---

⁴³ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. Praha: Orac, 2003, s. 236.

⁴⁴ DUFEK, Miroslav a kol. *Soudní psychiatrie pro právníky a lékaře*. Praha: Orbis, 1976, s. 22.

⁴⁵ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. Praha: Orac, 2003, s. 236.

⁴⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 8.

⁴⁷ DUFEK, Miroslav a kol. *Soudní psychiatrie pro právníky a lékaře*. Praha: Orbis, 1976, s. 21.

mělo požití takové látky na přičetnost pachatele, což bude významné pouze, pokud původním stavem byla přičetnost. Pokud by původním stavem byla nepřičetnost, pachatel by byl trestně neodpovědný, neboť ani požití návykové látky není kryto zaviněním.⁴⁸ Požitím nebo aplikací návykové látky si pachatel musí přivodit duševní poruchu, v důsledku které dojde k vymizení jedné, nebo obou schopností, tedy schopnosti rozpoznávací nebo určovací, nestačí, pokud dojde k pouhému oslabení těchto schopností. Pak by se jednalo pouze o zmenšenou přičetnost, která vylučuje použití skutkové podstaty trestného činu opilství a pachatel bude odpovídat podle obecných zásad.

5.1. Zmenšená přičetnost

Dalším termínem užívaným v těchto souvislostech je tzv. zmenšená přičetnost, o které zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník hovoří v § 40 a § 47 v souvislosti s obecnými zásadami pro ukládání trestů a upuštěním od potrestání a její definice je obsažena v § 27 tr. zákoníku. Solnař se domnívá, že by bylo výstižnější hovořit o snížené odpovědnosti, neboť rozlišování stavu nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti už nevede k posuzování subjektivní stránky pachatele, nýbrž k určení jeho odpovědnosti, která může být v důsledku zjištění zmenšené přičetnosti snížena.⁴⁹

Zmenšenou přičetností se rozumí stav, ve kterém v důsledku duševní poruchy byla výrazně snížena, nikoliv však úplně potlačena, schopnost pachatele rozpoznat, že spáchaný čin je nebezpečný pro společnost, nebo pachatelova schopnost ovládat své jednání.⁵⁰

Dle naší právní úpravy zmenšená přičetnost není zcela relevantní ve vztahu k trestní odpovědnosti pachatele, kterou stav zmenšené přičetnosti nevylučuje, ale pouze ji jaksi zmenšuje a odůvodňuje zvláštní postup vůči pachateli, není však ani polehčující okolností. Za polehčující okolnost je označován např. stav silného rozrušení, který může být zmenšené přičetnosti podobný a jde také o stav pachatelova duševního rozpoložení, který nepříznivě ovlivňuje intelektuální nebo volní složku jednání pachatele, nedosahuje však její intenzity. Zde je ovšem důležité, že dle argumentu a maiore ad minus soud pachateli tuto polehčující okolnost nepřizná v případech, kdy si pachatel stav silného rozrušení vyvolal sám požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku. Zmenšená přičetnost se mezi polehčující okolnosti neřadí, především z toho důvodu, že čin spáchaný ve zmenšené přičetnosti se

---

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 114.

⁴⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 23.

⁵⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 10.

nestává pro společnost méně nebezpečným, jak je pro tyto okolnosti typické.⁵¹

Zavinil-li si však pachatel stav zmenšené přičetnosti alespoň z nedbalosti sám, vylučuje to dle dikce zákona i použití výše zmíněného § 40 a § 47 tr. zákoníku, neboť tyto se v takovém případě neujmou a pachatelova odpovědnost může být snížena pouze podle § 58 tr. zákoníku za splnění zákonem stanovených podmínek. Ustanovení § 40 tr. zákoníku upravuje ukládání trestu pachateli se zmenšenou přičetností. Jak bylo zmíněno výše, není zmenšená přičetnost důvodem zániku trestní odpovědnosti, ani polehčující okolností, přihlédne se k ní ale, právě při ukládání trestu. Pokud byl trestný čin spáchán ve stavu zmenšené přičetnosti a nepřivodil-li si pachatel tento stav vlivem návykové látky, a to ani z nedbalosti sám, přihlédne soud k této okolnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry podle § 40 odst. 1 tr. zákoníku, kdy může soud uložit pachateli jiný druh trestu, z těch které se nabízejí, než jaký by byl uložen, kdyby nešlo o zmenšeně přičetného pachatele. Další možností je snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za současného uložení ochranného léčení podle § 40 odst. 2 tr. zákoníku, kdy soud při snižování trestu není vázán ani § 58 odst. 3 tr. zákoníku. Soud může v případě zmenšené přičetnosti rozhodnout také o upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení dle § 47 odst. 1 tr. zákoníku, pokud se domnívá, že ochranné léčení zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Děje se tak v případech, kdy od výkonu trestu nelze očekávat pozitivní výsledky. Další možností je pak využití obecného ustanovení § 58 tr. zákoníku, které se výslovně nevztahuje k zmenšeně přičetnému pachateli, avšak uvádí možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody a to vzhledem k okolnostem případu a poměrům pachatele, kam můžeme jistě zařadit i duševní stav pachatele, který charakterizuje jeho osobu a ovlivňuje míru zavinění. Zde nemusí být současně uloženo ochranné opatření, avšak soud je při snižování trestu omezen odstavcem třetím tohoto ustanovení a navíc lze tohoto ustanovení užít jen ve výjimečných případech a s náležitým odůvodněním. Pokud se však jedná o pachatele zmenšeně přičetného, který si tento stav způsobil zaviněně, nevztahuje se na něj ani ustanovení o trestném činu opilství, ani § 40 a § 47 tr. zákoníku, trestání těchto osob se tedy nijak neliší od trestání osob přičetných. Je otázkou, zda to není nedůsledností právní úpravy.

Při zjištění zmenšené přičetnosti tedy u pachatele nelze aplikovat skutkovou podstatu trestného činu opilství. Tuto skutečnost dokládá i rozhodnutí Rt č. 22/1993. Na základě tohoto rozhodnutí nelze použít ustanovení o trestném činu opilství, pokud pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, vyžaduje se nepřičetnost. Aplikace trestného činu opilství u

---

⁵¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 23.

pachatele zmenšeně přičetného není možná a navíc, jak je z výše uvedeného patrné, pokud by byl takový stav pokryt zaviněním, bude taková osoba trestně odpovědná podle obecných zásad, bez možnosti jakýchkoliv úlev. Je poněkud diskutabilní, zda je správné, že ke stavu zmenšené přičetnosti, kterou si pachatel sám zavinil, se nijak nepřihlíží, a k nepřičetnosti vyvolané stejným způsobem ano. Pravděpodobně by bylo vhodné uvažovat o změně v této oblasti, o tom však dále v kapitole 11.

6. Duševní porucha

Jak již bylo zmíněno výše, nepřičetnost se posuzuje podle dvou kritérií, a to kritéria biologického a psychologického. Kritériem biologickým je právě duševní porucha. Duševní porucha je příčinou a důvodem pro uznání nepřičetnosti tehdy, když v jejím důsledku dojde k vymizení alespoň jedné ze složek vnímání, a to složky rozumové, nebo ovládací nebo obou.

Pod pojem duševní porucha subsumujeme každou, byť i krátkodobou poruchu psychických funkcí, která má za následek ztrátu buď schopnosti rozpoznávací, nebo ovládací. Mezi duševní poruchy, které mají takové účinky, že mohou vést k uznání pachatele nepřičetným dle trestního zákoníku, jsou tak řazeny duševní choroby, které jsou duševními poruchami delšího trvání (maniodepresivní psychóza, schizofrenie, senilní demence aj.), chorobné duševní stavy, což jsou chronické duševní poruchy, u nichž je důležitým faktorem i genetická predispozice a výchova (některé vývojové poruchy, vývojová opoždění, slabomyslnost) a krátkodobé duševní poruchy. Mezi krátkodobé duševní poruchy řadíme patologický afekt, alkoholickou opojenost (zejména patologickou opilost), patologické poruchy spánku a jiné těžké poruchy vědomí, epileptické záchvaty, narkolepsie, migréna, duševní poruchy po otřesu mozku, omráčení bleskem atd. Právě krátkodobá duševní porucha bude pravděpodobně nejčastějším důvodem nepřičetnosti u trestného činu opilství, jelikož právě krátkodobou poruchu si může osoba způsobit svým zaviněným jednáním sama. Intenzita a povaha duševní poruchy je potom určena právě kritériem psychologickým. Duševní porucha tedy vyvolala takový stav, že osoba v jejím důsledku nebyla schopna rozpoznat nebezpečnost svého jednání nebo své jednání ovládat.⁵²

Duševní poruchy, které mohou být důvodem ke vzniku nepřičetnosti, mohou být vyvolány právě tak, jak je uvedeno ve skutkové podstatě trestného činu opilství, tedy požitím nebo aplikací určitých látek, mezi něž patří alkohol, sedativa a hypnotika, kokain, jiné

---

⁵² SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. Praha: Orac, 2003, s. 235.

stimulanty, halucinogeny, tabák, organická rozpouštědla, jiné psychoaktivní látky nebo kombinace několika látek.⁵³ Tyto látky můžeme zařadit mezi látky návykové, jak jsou pojmenovány ve skutkové podstatě trestného činu opilství. Požadavek skutkové podstaty trestného činu opilství je, že se osoba uvede do stavu nepřičetnosti, tedy způsobí si určitou duševní poruchu, v jejímž důsledku dojde k vymizení ovládací nebo rozumové složky jednání a to v důsledku požití nebo aplikace takové návykové látky.

Co se rozumí návykovou látkou podle trestního zákoníku je uvedeno v § 130 tr. zákoníku. „Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“ Zákonodárce se snažil o co nejširší vymezení daného pojmu tak, aby zahrnoval, co nejširší spektrum různých látek, z nichž některé jsou zcela volně k dostání (ředidla, čisticí prostředky) a jiné jsou zakázány nebo je obchodování s nimi alespoň zákonem regulováno (lehké a tvrdé drogy). Samotné pojmenování těchto látek však není úplně vhodné, neboť ve výčtu těchto látek nejsou zahrnuty jen látky, které způsobují nějaký návyk, jedná se o látky, které nejsou návykové, avšak mohou způsobit oslabení ovládacích nebo rozpoznávacích schopností člověka nebo způsobit jiný následek předpokládaný ustanovením § 130 tr. zákoníku. Jeho název tedy odpovídá jen některým látkám, které budou do výčtu dle § 130 patřit. Alkoholické nápoje jsou pak konkretizovány zák. č. 379/2005 Sb., zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Alkoholickým nápojem je dle tohoto zákona lihovina, víno a pivo; alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj, který není uveden ve větě první, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu. Omamné a psychotropní látky jsou pak látky uvedené v přílohách č. 1 až 7 zák. č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách. Důležité však je, zda jde o takové látky, jejichž vliv na člověka je takový, jaký předpokládá dané ustanovení.⁵⁴

Nejčastějšími návykovými látkami, které budou důvodem nepřičetnosti a vzniku duševní poruchy u trestného činu opilství, budou alkoholické nápoje a drogy. Alkohol je nejčastější a nejpřístupnější drogou, jejíž nebezpečnost je dána především tím, že jeho konzumace je spojena s běžným společenským životem každého člověka a návyk na tuto drogu začíná velmi latentně a nenápadně, avšak její vliv na psychiku a později i na fyzickou stránku člověka je obrovský. Pod vlivem alkoholu jsou pak páčány různé trestné činy, velmi

---

⁵³ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. Praha: Orac, 2003, s. 242.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 163 – 164.

často se jedná o trestné činy v dopravě a dále o násilné trestné činy, kdy statistiky hovoří o tom, že v r. 1999 byla vražda, úmyslné ublížení na zdraví a výtržnictví spácháno ve více než 20% případů pod vlivem alkoholu.⁵⁵ Po požití alkoholu dochází k různým tělesným a psychickým změnám, které se projevují uvolněním úzkosti, vzrůstáním sebevědomí, odstraňováním zábran, agresivitou, často dochází i ke zhoršení schopnosti paměti vštěpovat události během intoxikace alkoholem do paměti, vzniká tzv. alkoholické okénko, které však z forezního hlediska není nikterak důležité, znamená pouze to, že požitý alkohol zabránil uložení vzpomínek do paměti. Rozlišujeme pak různé typy podnapilosti. Jedná se o podnapilost prostou, která může být podle stupně intoxikace lehká, středně silná, která už vede často k agresivitě jedince, těžká, kde jsou již agresivní projevy časté a hrubě jsou narušeny psychomotorické funkce a podnapilost velmi těžká, která již vede k bezvědomí, případně ke smrti.⁵⁶

Z lékařského hlediska je ovlivnění pachatelových schopností i ve stavech pouhé opilosti prosté nepochybné, avšak z hlediska forezního se uplatňuje předpoklad, že pachatel zná účinky alkoholu na své jednání a způsobil si tento stav sám. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2000 (Rt) 9 Tz 216/2000 je pak judikováno, že prostá opilost sebetěžšího stupně, která není provázena jinou forezně významnou duševní poruchou, nemůže vést k vymizení rozpoznávacích či ovládacích schopností. Pouze při zjištění patické nebo komplikované opilosti (viz. dále) je pak zkoumáno, zda došlo k vymizení těchto schopností. Dalším typem je právě opilost komplikovaná a patologická. Komplikovaná opilost se liší intenzitou a trváním psychického vzrušení s výrazným poklesem sebeovládání. Osoba často vnímá podněty okolo sebe zkresleně, bývá agresivní, reaguje v důsledku toho neadekvátně, je podrážděná, rozrušená, rozmrzelá. Patologická nebo patická opilost je krátkodobá duševní porucha, která je ve většině případů, důvodem pro uznání nepřičetnosti, tedy konečné trestní neodpovědnosti pachatele. Jedná se o nebezpečný psychotický stav, při kterém dochází ke kvalitativní poruše vědomí. V případě patické opilosti má subjekt v určitých případech relativně účelné jednání, má však nepřítomný výraz, strnulé zornice, bledý obličej. Na takový stav se subjekt nepamatuje. U patologické opilosti se objevují 2 typy této poruchy. Epileptoidní a paranoidní. Epileptoidní patologická opilost je častější formou této poruchy a projevuje se náhlou změnou stavu opilého, porušuje se jeho vědomí, narušuje se jeho orientace, někdy vznikají halucinace, prchavé, bludné představy a rozrušené a nesprávné

---

⁵⁵ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 32.

⁵⁶ ŠTUDENT, Vladimír. *Soudní psychiatrie a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 93.

chování, jako reakce na tyto představy. Pro paranoidní formu jsou charakteristické mírnější takové projevy, u subjektu je zachována jistá účelnost chování a zaměření na určitý cíl.⁵⁷ Je pak úkolem znalce posoudit, o který druh této poruchy se jednalo, a jestli a jaký měla vliv na rozpoznávací a rozumové schopnosti pachatele. Požití alkoholu nebo jeho množství v těchto případech samo o sobě nebývá ani jeho jedinou nebo hlavní příčinou, často k tomu přistupují i další faktory jako je hlad, vyčerpání, organické poškození mozku, infekční onemocnění.⁵⁸ Trestní odpovědnost ale není vyloučena v tom případě, že subjekt vzhledem k předchozí shodné poruše věděl, že má tuto dispozici. Opětovná patická opilost však není jev častý.

Jak je vidět z výše zmíněného soudního rozhodnutí opilost prostá nebude důvodem pro uznání nepřičetnosti, zbylé dva druhy opilosti, pak důvodem být mohou, ovšem za předpokladů, že bude zjištěno, že takový stav vedl k vymizení ovládacích nebo rozpoznávacích schopností pachatele.

Z forenzního hlediska je pak důležité určit jaká je u pachatele intenzita užívání alkoholu nebo jiných omamných látek. Může se u něj jednat pouze o jednorázovou akutní intoxikaci, což je přechodný stav způsobený aplikací určité návykové látky, který může vést k poruchám vědomí, vnímání, afektivity a ke změnám v chování. Reakce na požití takové látky jsou různé a liší se podle různého stupně tolerance pachatele na takovou látku a množstvím a druhem uvedené látky. V případě požití alkoholu pak takovou akutní intoxikaci může být dosaženo, jak již bylo výše zmíněno, opilosti prosté, komplikované nebo patologické. Jestliže však určitý subjekt požívá určité návykové látky často a pravidelně, nazýváme takový stav škodlivým užíváním, někdy je užíván i pojem abúzus. Zneužívání určité látky může vyvolat různé psychotické poruchy. Tento stav už se projevuje určitými psychickými a tělesnými komplikacemi vyvolanými právě dlouhodobým užíváním takové látky. U alkoholiků toto stadium nastává např. při diagnostikování cirhózy, chronického zánětu slinivky břišní, neuropatie a dalších, nelze sem však řadit různé osobní, rodinné nebo pracovní problémy vznikající v důsledku častého požívání alkoholu. Syndrom závislosti nastává, když se u subjektu v určitém časovém intervalu objevuje silná touha po látce, nelze ovládat její užívání, po odnětí látky dochází k projevům fyzické (svalové křeče, třes, pocení, svědění, nespavost) a psychické (úzkost, napětí, touha opět požit látku, aby se vrátil pocit uspokojení) závislosti a stoupá tolerance, takže je nutnost stále zvyšovat dávky. Existuje silná touha po užívané látce, je narušena kontrola, získávání a obstarávání si takové látky pak

---

⁵⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 36.

⁵⁸ PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 39.

subjekt věnuje většinu svého času. Následuje odvykací stav, který se projevuje výskytem různých psychických i fyzických příznaků, které nastanou v důsledku vysazení látky. V souvislosti se závislostí na určité látce je nutno posoudit, zda bylo v silách pachatele zdržet se požívání určité látky. U pachatele s degradovanou osobností ve smyslu pokročilých povahových změn nebo u pachatele, u něhož se vyskytuje alkoholová demence, je situace posouzena tak, že osoba nebyla schopna zdržet se požívání takové látky a zavinění není tedy dáno ani k požití takové návykové látky. U pachatele s rozvinutým syndromem závislosti je pak řešení situace odlišné u různých druhů látek. Touha po požívání alkoholu není natolik nepřekonatelná, jako touha po dávce heroinu u pachatele na něm závislého. Drogová závislost je daleko hlubší. Pokud pachatel požije návykovou látku v rámci tzv. abstinčního syndromu, tzn. v době, kdy schopnost ovládnout jeho jednání ve vztahu k požití takové látky je úplně vymizelá, i přesto, že schopnost rozpoznávací a ovládací by byla k jednání jinému, kterého se dopustí po požití takové látky, zachována, bude celé jeho jednání posouzeno jako jednání v nepřičetnosti. Pokud u pachatele, alkoholika, nastoupily odvykací příznaky a v důsledku nich bylo požívání alkoholu zahájeno, lze konstatovat, že schopnost ovládnout počátek pití je snižena, v určitých případech i vymizelá. Pokud bude u pachatele zjištěna alkoholová psychóza, která může být, jak je uvedeno výše, důsledkem dlouhodobějšího zneužívání návykové látky, bude pachatel ve většině případů uznán taktéž nepřičetným. Výše zmíněná pravidla se použijí, jak na zneužívání alkoholu, tak i jiných omamných látek.⁵⁹

7. Actio libera in causa

Institut actio libera in causa je jakási trestněprávní konstrukce zakládající plnou trestní odpovědnost pachatele přes jeho nepřičetnost v době činu. Situace, kdy pachatel spáchá trestný čin v nepřičetnosti, by totiž dle základních zásad trestního práva měla vyústit v jeho beztrestnost, neboť zde chybí základní znak trestného činu, a to zavinění. Proto tato konstrukce ve své podstatě porušuje zásady nullum crimen sine lege scripta a nullum crimen sine culpa, ovšem pro zachování spravedlnosti a základního účelu trestního práva a možnosti potrestání pachatelů zaviněně nepřičetných v době spáchání trestného činu je tento institut všeobecně uznáván teorií i praxí, i když jeho rozpor s principem odpovědnosti za zavinění je zcela zřejmý. Je tedy důležité obhájit existenci a užití této trestněprávní konstrukce tak, jak byly výše rozebrány důvody existence a relevance trestného činu opilství.

Stejně jako u trestného činu opilství i u actio libera in causa se jedná o jednání

---

⁵⁹ PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 42 – 51.

probíhající ve dvou fázích. V první fázi je pachatel přičetný, zde však ještě neprovádí jednání popsané ve skutkové podstatě trestného činu, ovšem uvádí se do stavu nepřičetnosti, v druhé fázi již je pachatel nepřičetný a v tomto stavu pak provádí jednání nedovolené trestním zákonem a naplňuje skutkovou podstatu některého trestného činu. První část jednání je příčinou druhé části jednání, které je následkem.⁶⁰

Historie tohoto institutu vychází z práce S. Pufendorfa,⁶¹ který rozlišoval jednání osob na jednání svobodné a nesvobodné, přičemž s podmínkou svobodného jednání bylo spojeno subjektivní přičítání činu. Pufendorf ve svých pracích uváděl: „Člověk může být brán k odpovědnosti za taková jednání, jejichž konání nebo opominutí měl ve svých rukou. Každé jednání, které člověk může ovládat a vzhledem k němuž na něm záleží, zda se udá či nikoliv, je mu přičitatelné.“ Na Pufendorfa navázal G. A. Kleinschrod, který k těmto dvěma kategoriím připojil ještě kategorii třetí a to jednání svobodné ve své příčině. Podle Kleinschroda bylo možno pachateli přičíst jednání, do něhož se pustil „s vědomím, avšak provedl je v nesvobodném stavu, který si k tomu úmyslně zvolil.“ Jednání svobodné bylo nezbytnou podmínkou subjektivního přičítání celého jednání pachateli.⁶²

Zdůvodnění a oprávněnost existence institutu *actio libera in causa* je v teorii vysvětlována několika způsoby. První z teorií vysvětlujících tento institut je teorie zahrnutí institutu *actio libera in causa* do skutkové podstaty trestného činu, čímž podle této teorie dochází k přirozenému rozšiřování skutkové podstaty, dále se jedná o teorii výjimky a teorii neslučitelnosti, která tento institut odmítá s poukazem na skutečnost, že je tento institut v rozporu se základními principy trestního práva.

Teorie předsunutí, teorie extenzivní a teorie bezpráví jsou teoriemi, které různými způsoby rozšiřují pojmání skutkové podstaty trestného činu, kdy vysvětlují možnost postižení pachatele za jeho jednání v nepřičetnosti jako součást skutkové podstaty. Teorie předsunutí vysvětluje a obhajuje tento institut tak, že konání obsažené ve skutkové podstatě je zahájeno mnohem dříve, než je všeobecně přijímáno. Tvrdí, že již předchozí jednání, kterým se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti je již příčinou později spáchaného trestného činu uvedeného ve skutkové podstatě. Už takovéto jednání je tedy začátkem jednání vyjádřeného ve skutkové podstatě. Teorie extenzivní neposuzuje jednání spočívající v uvedení se do stavu nepřičetnosti jako začátek jednání popsaného ve skutkové podstatě, ale přijímá ho jako

---

⁶⁰ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33.

⁶¹ Samuel von Pufendorf (8.1. 1632 – 13.10. 1694) byl německý právník, filozof, historik a ekonom.

⁶² ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 – 34.

jednání přípravné, zde je ovšem problematické, že český právní řád posuzuje jednání přípravné za trestné pouze u činů zvláště nebezpečných, podle pojetí v současném trestním zákoníku u zvláště závažného zločinu. Teorie bezpráví je pak nejméně relevantní, neboť jednání, které způsobuje pozdější neschopnost viny pachatele je dle ní třeba posuzovat z hlediska celkového materiálního bezpráví. Podle této teorie nejde o žádné rozšíření trestnosti, neboť z hlediska materiálního bezpráví je už toto jednání bezprávím.⁶³

Jako nejefektivnější, nejlépe pochopitelnou a pro české trestní právo nejvýstižnější teorii pak chápeme teorii výjimky, která dopadá na všechny možné vzniknuvší situace, opírá se o psané právo a neporušuje ani jiné ústavní zásady. Podle této teorie je *actio libera in causa* výjimkou z tzv. koincidenčního principu.⁶⁴ Tato teorie popisuje institut *actio libera in causa* jako výjimku z pravidla, že pachatel musí být v době činu příčetný, ovšem neodporuje zásadě *nullum crimen sine culpa*, neboť vina zde dána vždy bude, pouze je posuzována podle jiného okamžiku a to podle okamžiku před přivedením se do stavu nepřičetnosti. Hlavním problémem této teorie je skutečnost, že ve většině právních řádů není institut *actio libera in causa* výslovně upraven a její odpůrci tvrdí, že je neslučitelná s právem, nedovolená a odmítnutá zásadou *nullum crimen sine lege scripta et stricta* a spočívá tak na výjimce uznané pouze obyčejovým právem. Toto však není problém našeho právního řádu, neboť taková výjimka je v našem právním řádu, ač poněkud skrytě a dosti nesystematicky, výslovně zakotvena v ustanovení o trestném činu opilství v § 360 odst. 2 tr. zákoníku. Tím je tedy vyřešen hlavní problém této teorie a institut *actio libera in causa* nalézá v našem právním řádu své zákonné zakotvení a opodstatnění a může být v praxi užíván.

Opodstatnění existence tohoto institutu můžeme najít i v tzv. teleologické redukci výkladového pravidla o nepřičetnosti spolu s myšlenkou zneužití práva pachatelem. Účelem ustanovení o nepřičetnosti totiž jistě nebylo, aby se pachatel mohl zaviněným přivedením se do stavu nepřičetnosti zprostit své odpovědnosti za v tomto stavu spáchaný trestný čin.⁶⁵ Nejdůležitější otázkou u případů *actio libera in causa* je posouzení subjektivní vztahu pachatele k oběma fázím činu, neboť z toho pak určujeme trestní odpovědnost pachatele.

---

⁶³ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 – 36.

⁶⁴ Jedná se o princip vyjádřený v § 26 tr. zák., zák. č. 40/2009 Sb., „Kdo pro duševní poruchu v době spáchaní činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ Vina musí existovat v době činu. V tomto případě se jedná o výjimku z tohoto principu. Vina je posuzována podle okamžiku před přivedením se do stavu nepřičetnosti.

⁶⁵ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 34 – 38.

7.1. Actio libera in causa culposa

Případy actio libera in causa můžeme dále dělit na actio libera in causa culposa a actio libera in causa dolosa. Toto rozdělení se vztahuje k druhu zavinění, které se vyskytuje u přivedení se do stavu nepřičetnosti a činu v tomto stavu spáchanému. U actio libera in causa culposa se jedná o situaci, kdy pachatel spáchá ve stavu nepřičetnosti, do kterého se přivede požitím návykové látky, trestný čin z nedbalosti a jeho nedbalost spočívá ve spáchání trestného činu jednáním, jímž se uvedl do stavu nepřičetnosti. Pachatel se v tomto případě uvede do stavu nepřičetnosti, přičemž na uvedení se do stavu nepřičetnosti se vztahuje zavinění ve formě nedbalosti vědomé nebo nevědomé. Pachatel buď věděl, že může dojít k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že se tak nestane (nedbalost vědomá), nebo pachatel nevěděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákoníkem, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl (nedbalost nevědomá). Příkladem může být situace, kdy se řidič motorového vozidla opije při přípravě na cestu a poté způsobí svou jízdou smrtelný úraz. V tom, že se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti, pak spatřujeme jednání, jímž z nedbalosti způsobil smrt. V tomto případě bude pachatel plně odpovědný za trestný čin z nedbalosti.⁶⁶

Sporným případem je pak situace, o které bude pojednáno i v další kapitole. Jedná se o situaci, kdy pachatel popíjí na kuráž, ovšem není srozuměn s tím, že se uvede do stavu nepřičetnosti. K uvedení se do stavu nepřičetnosti se váže nedbalost, ovšem už v době popíjení zde existuje úmysl spáchat trestný čin, ovšem nikoliv ve stavu nepřičetnosti. V době nepřičetnosti pak existuje jakýsi kvaziúmysl, neboť v nepřičetnosti se již o úmysl jako takový z podstaty věci jednat nemůže, a tento čin pak osoba provede. Pravděpodobně půjde o actio libera in causa culposa, neboť na přivedení se do stavu nepřičetnosti se vztahuje pouze zavinění nedbalostní.⁶⁷

7.2. Actio libera in causa dolosa

V tomto případě se pachatel úmyslně uvedl do stavu nepřičetnosti, aby v něm spáchal trestný čin, jedná se o tzv. opití na kuráž. Zde je pachatel plně odpovědný za úmyslný trestný čin, neboť jeho odpovědnost se zde posuzuje podle doby, kdy byl pachatel ještě přičetný, v tomto stavu, ve stavu přičetnosti totiž učinil rozhodnutí spáchat trestný čin a ke spáchání

---

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 192.

⁶⁷ ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 71.

tohoto trestného činu se úmyslně uvedl do stavu nepříčetnosti, aby v něm tento čin spáchal.⁶⁸ U *actio libera in causa* dolózní je sporná především otázka, na co všechno se musí vztahovat úmysl pachatele. Úmysl se musí vždy vztahovat na jednání vykonané ve stavu nepříčetnosti, otázkou ovšem je, zda se jeho úmysl musí vztahovat i k samotnému přivedení se do stavu nepříčetnosti. Pokud tomu tak je a pachatelův úmysl směřoval i k uvedení se do stavu nepříčetnosti, půjde o tento případ vždy, avšak jestliže se pachatel nechce přivést do stavu nepříčetnosti, ani s tím není srozuměn (nejde o *dolus eventualis*) a nepříčetnost si zavinil pouze z nedbalosti, může pak dojít k tomu, že pachatelova představa před činem se v podstatných rysech nekryje s tím, co měl opravdu v úmyslu a skutečný průběh činu je pak odlišný. Úmysl pak pachateli přičíst nelze, neboť jeho úmysl byl v důsledku nepříčetnosti zkreslen a změněn. Aby se jednalo o případ *actio libera in causa dolosa* musí tak úmysl směřovat na čin v nepříčetnosti spáchaný i na přivedení se do stavu nepříčetnosti. Úmysl se musí vztahovat i na provedení konkrétního trestného činu v nepříčetnosti, a to buď jakýkoliv čin určitého druhu, nebo konkrétní čin na konkrétní osobě. Nestačí, že pachatel si je pouze vědom svého agresivního chování pod vlivem návykových látek, pachatel musí být rozhodnut provést čin určitého druhu, jinak by se jednalo pravděpodobně o trestný čin opilství. Pokud se pak čin v podstatných okolnostech neodlišuje od pachatelových představ, které měl v době, kdy se uváděl do stavu nepříčetnosti, půjde o *actio libera in causa dolosa*.⁶⁹

Obtížná se pak jeví situace, kdy pachatel zamýšlel vykonat určitý druh jednání vůči konkrétní osobě, avšak v nepříčetnosti pak zaútočí proti osobě jiné. Jedná se pak o případ omylu. Pokud pachatel zamění určité osoby a místo na osobu A zaútočí na osobu B, bude se jednat u nepříčetného pachatele o *aberratio ictus*, nikoliv o *error in persona*. V těchto případech se totiž užije pravidel platných pro nepřímého pachatele, neboť pachatel uvedením se do stavu nepříčetnosti ze svého těla učinil tzv. živý nástroj, neovládá již další vývoj kauzálního nexu, ten se podstatně odchýlil od pachatelových představ. Pachatel pak v tomto případě bude odpovědný za trestný čin nedbalostní (popřípadě za trestný čin opilství) a dále i za pokus trestného činu, který chtěl pachatel v nepříčetnosti spáchat.⁷⁰

---

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část 1.* vydání. Praha: Leges, 2009, s. 192.

⁶⁹ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 70.

⁷⁰ ŘÍHA, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 70 – 71.

8. Procesní aspekty

8.1. Věcná příslušnost soudu

Na počátku je jistě vhodné objasnit otázky týkající se pravomoci a příslušnosti soudů v této věci. Věcná příslušnost soudu je upravena v § 16 zák. č. 141/1961 Sb., (trestní řád). Dle tohoto ustanovení koná řízení o trestném činu opilství okresní soud, neboť § 16 tr. řádu stanoví, že řízení koná v prvním stupni okresní soud, nestanoví-li tento zákon něco jiného. Ustanovení § 17 tr. řádu pak uvádí, že krajský soud koná v prvním stupni řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest a dále toto ustanovení vyjmenovává trestné činy, o kterých rozhoduje v prvním stupni rovněž krajský soud, i tehdy, je-li dolní hranice trestu odnětí svobody nižší. Trestný čin opilství v tomto výčtu nebyl uveden, dolní hranice trestu je stanovena na tři roky, tudíž ho v prvním stupni projednával soud okresní.

Změna v této oblasti se ovšem uskutečnila novelou č. 459/2011 Sb., kterou byl do ustanovení § 17 vložen odst. 2, dle kterého je krajský soud věcně příslušný k řízení v prvním stupni také o trestném činu opilství v případě, že čin jinak trestný, jehož se dopustil pachatel ve stavu nepřičetnosti, který si zaviněně přivodil, naplňuje znaky skutkové podstaty některého z trestných činů, u nichž je stanovena příslušnost krajského soudu podle odstavce 1. Od 1. 1. 2012 je tedy k řízení o trestném činu opilství dle § 17 tr. řádu za splnění podmínek příslušný krajský soud. Novela dále do výčtu trestných činů, o kterých koná řízení krajský soud, zařadila i trestný čin zabití a trestný čin vraždy novorozence matkou. Důvody takové změny jsou u těchto trestných činů v podstatě stejné. Jde především o to, že při zahájení úkonů v trestním řízení není ještě zcela jasné, k jaké právní kvalifikaci řízení povede nebo v průběhu řízení může dojít k překvalifikování činu. U trestného činu opilství je pak možná situace, kdy původní skutek, který byl kvalifikován tak, že zakládal věcnou příslušnost krajského soudu, který bude s ohledem na zjištění skutečností majících vliv na subjektivní stránku tohoto trestného činu překvalifikován na trestný čin opilství, jehož spodní hranice zákonné trestní sazby je ve výměře 3 let, a byla by tedy dle § 17 odst. 1 tr. řádu dána příslušnost okresního soudu. Vyhneme se pak také předávání spisů z krajského státního zastupitelství na příslušné okresní státní zastupitelství, které nevykonávalo v přípravném řízení dozor. Věcí se bude od počátku zabývat jeden orgán, což se jistě jeví jako velice přínosné. Rozhodování o trestném

činu opilství je také spjato s poměrně složitým, obtížným a komplikovaným dokazováním, takže jeho projednání soudem vyššího stupně je jistě na místě.⁷¹

8.2. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného

Trestný čin opilství je uveden ve výčtu trestných činů v § 163 tr. řádu, což znamená, že se jedná o trestný čin u něhož lze trestní stíhání zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného, a to tehdy, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z trestných činů v tomto ustanovení vyjmenovaných. Jedná se o situaci, kdy kvazideliktem, který byl spáchán ve stavu nepřičetnosti, je jeden z trestných činů vyjmenovaných v tomto ustanovení. Pokud by tedy byla osoba stíhána pro trestný čin opilství a kvazideliktem spáchaným ve stavu zaviněné nepřičetnosti by bylo ublížení na zdraví (§146 tr. zákoníku), těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 tr. zákoníku) nebo neposkytnutí pomoci (§ 150 tr. zákoníku) nebo další trestné činy zde vyjmenované, bude muset orgán činný v trestním řízení postupovat dle tohoto ustanovení a vyžádat si souhlas poškozeného, přičemž je-li poškozených více, postačí souhlas i jednoho z nich. Na toto ustanovení navazuje ustanovení § 163a tr. řádu, které vyjmenovává důvody, kdy takového souhlasu není třeba. Souhlasu podle tohoto ustanovení nebude třeba z určitých důvodů vztahujících se k poškozenému nebo tehdy, byla-li činem způsobena smrt.

8.3. Totožnost skutku

Tento institut procesního práva, jehož obrazem v rovině hmotněprávní je posouzení souběhu trestných činů, je neopominutelný, neboť skutek určuje předmět trestního řízení a právě u trestného činu opilství soudy v mnoha případech řešily, zda dané jednání pachatele představuje jeden skutek, či zda bude jeho jednání posouzeno jako skutků více.

Ve výroku usnesení o zahájení trestního stíhání je vymezen určitý skutek a pouze pro tento skutek je pak možné vést celé trestní stíhání, je poté obsahem obžaloby podané státním zástupcem a soud je jím v souladu se zásadou obžalovací vázán dle § 220 odst. 1 tr. řádu, podle kterého soud může rozhodovat pouze o skutku, který je uveden v žalobním návrhu. Žalobní návrh je dle § 177 písm. c) tr. řádu jedním z bodů obžaloby a musí v něm být přesně označen skutek, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, popřípadě i jiných okolností tak, aby nemohl být zaměněn se skutkem jiným.

---

⁷¹ VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu od 1. 1. 2012- I. část* [online]. epravo. cz, 27. 1. 2012 [cit. 5. 3. 2012]. Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-i-cast-80023.html>>.

V žalobním návrhu je uvedeno, i jaký trestný čin obžaloba v daném skutku spatřuje. Rozhodnutí soudu se pak musí týkat téhož obviněného a téhož skutku, který je uveden v obžalobě. Pojem skutku není v trestním zákoníku nikde vymezen, obsah tohoto pojmu je konkretizován především teorií a činností soudů. Skutkem se rozumí určitá událost vyvolaná jednáním člověka, která je vymezena popisem událostí. Jedním skutkem jsou všechny projevy vůle pachatele, které jsou příčinou následku významného pro trestní právo, pokud jsou zahrnuty zaviněním. Pojem skutek v sobě zahrnuje pouze okolnosti skutkové, nikoliv právní. Soud není vázán právní kvalifikací, kterou provedla obžaloba, může skutek posoudit z hlediska právního jinak, nic to poté na totožnosti skutku nemění, neboť zůstávají zachovány ony skutkové okolnosti, mění se pouze právní posouzení těchto okolností, jedná se však stále o tentýž skutek.⁷²

Jak bylo zmíněno výše, souvisí posouzení skutku s určením možného souběhu trestných činů. Jedním skutkem může být naplněna skutková podstata jednoho nebo i více trestných činů (jednočinný souběh), pokud by šlo o spáchání více skutků, pak by se jednalo o souběh vícečinný. Pro vymezení skutku a určení, zda se jedná o skutek totožný, jsou základními atributy jednání a následek, a to vždy takové jednání, které je v příčinné souvislosti s trestněprávním následkem. K zachování totožnosti skutku musí existovat buď totožnost jednání, nebo totožnost následku, postačí zachování jednoho z těchto atributů. Změna určitých okolností, které nemají vliv na jednání či následek je irelevantní. Ke změně skutku nedojde, jestliže dojde ke změně okolností týkajících se např. času a místa spáchání trestného činu, formy zavinění (v tomto případě může dojít ke změně právní kvalifikace, nikoliv však ke změně skutku), rozsahu následku nebo způsobu provedení.⁷³ Nemusí jít ani o totožnost úplnou, dle judikatury postačí i totožnost částečná.

V souvislosti s tímto bych ráda zmínila i hmotněprávní stránku věci. Může nastat situace, kdy pachatel pod vlivem nepřičetnosti spáchal několik různých jednání, několik různých skutků. Za normálních okolností by byla situace pravděpodobně posouzena, jako vícečinný souběh trestných činů, ovšem u trestného činu opilství je situace odlišná. Vyřešení této otázky je důležité i pro ukládání trestních sankcí. V rozhodnutí Rt č. 5/1956 bylo judikováno, že jednotlivé skutky, jichž se pachatel dopustil v témže stavu opilosti, nutno považovat za jediné jeho souvislé jednání. Tatáž situace je i předmětem rozhodnutí Okresního soudu Praha – západ ze dne 13. 5. 1992 (Rt) 1 T 62/93⁷⁴, které stanoví, že pokud se pachatel

---

⁷² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 536 – 538.

⁷³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 540 – 541.

⁷⁴ OKRESNÍ SOUD Praha – západ. Opilství a jeden skutek. *Soudní rozhledy*, 1995, č. 1, s. 23.

dopustí v témže stavu nepřičetnosti více útoků, které jinak mají znaky trestných činů, a to i různých skutkových podstat, je třeba tyto útoky posuzovat z hlediska znaků trestného činu opilství jako jedno souvislé jednání, jako jeden skutek. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2006 7 Tdo 1379/2006 uvádí, že u trestného činu opilství je vyloučen souběh s jakýmkoli jiným trestným činem, vzhledem k tomu, že trestný čin opilství se bude aplikovat v případě, kdy se pachatel zaviněně uvedl do stavu nepřičetnosti. Podle jakékoli jiné skutkové podstaty uvedené v trestním zákoně může být pachatel trestný, je-li alespoň částečně přičetný.

Může nastat i situace, kdy pachatel v průběhu svého jednání už není natolik pod vlivem návykové látky, a není už tedy nepřičetný, v takové situaci by se jednalo o souběh trestného činu opilství podle § 360 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a takového trestného činu, jehož skutkovou podstatu pachatel svým jednáním naplnil, již nikoliv ve stavu nepřičetnosti. Možná je dále i situace, kdy by nepřičetnost pachatele již pominula, avšak pachatel by se do stavu nepřičetnosti opět uvedl způsobem popsáným ve skutkové podstatě trestného činu opilství, a v tomto stavu by pak opětovně spáchal další kvazidelikt. Za takového stavu bychom jednání pachatele posoudili jako dva trestné činy opilství, případně i v souběhu s trestným činem, kterého se dopustil v čase, kdy nebyl nepřičetný. Těžko si však v těchto případech představit dokazování takových skutečností. Spornou otázkou je dále, jak posuzovat odpovědnost pachatele u výsledných trestných činů, kde tento výsledek trvá i po tom, co pachatel znovu nabyl přičetnosti. Příkladem je situace, kdy se pachatel ve stavu nepřičetnosti dopustil krádeže a věc si ponechá dále i ve stavu přičetnosti. V těchto případech nepůjde o zatajení věci dle § 219 tr. zákoníku, protože tento trestný čin bude konzumován právě skutkovou podstatou trestného činu opilství ve vztahu ke krádeži.⁷⁵ Dolenský dále uvádí příklad toho, že jednání v opilosti může být i trestný čin trvajícím. Jedná se o situaci, kdy pachatel jiného v opilosti zavře v osamocené budově a nechá ho tam i po vystřízlivění, ač ví o tom, že se tam nachází. Protiprávní stav tak trvá i po skončení nepřičetnosti. V tomto případě se jedná o dva samostatné skutky.⁷⁶

8.4. Dokazování

Trestný čin opilství je spojen s velice složitým dokazováním, což vyplývá především z nutnosti zkoumat duševní stav pachatele, subjektivní stránku trestného činu a jiné okolnosti činu, které jsou zde obzvlášť důležité pro posouzení stavu pachatele a pro posouzení jeho jednání. Základním předmětem dokazování bude u trestného činu opilství zjištění

---

⁷⁵ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

⁷⁶ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 44.

nepříčetnosti pachatele v době činu. Dle § 105 tr. řádu je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, což v případě zjišťování nepřičetnosti je naprosto nepochybné, vyžádá si orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalece. Jelikož je otázka posouzení stavu pachatele v době jednání naprosto základní pro posouzení, zda se jedná o trestný čin opilství, bude i pro složitost dané otázky orgán činný v trestním řízení požadovat vypracování znaleckého posudku. Rozhodnutí Rt č. 24/1976 uvádí, že není možné zjišťovat duševní stav pachatele, jsou-li pochybnosti o jeho přičetnosti, na základě lékařského potvrzení nebo odborného vyjádření, ale je nutno vždy přibrat znalce z oboru psychiatrie. Po novele trestního řádu provedené zák. č. 265/2001 Sb. postačí k vyšetření duševního stavu dospělého pachatele přibrání jednoho znalce, předchozí právní úprava vyžadovalo obligatorní přizvání dvou znalců v případě vyšetření duševního stavu, toto bylo zachováno pouze v případě vyšetření duševního stavu mladistvého dle § 58 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Přibrání dvou znalců je nutné dle § 105 odst. 4 tr. řádu pro objasnění skutečnosti zvláště důležité.

Jak je zdůrazňováno v judikatuře soudů, jedná se u otázky přičetnosti o otázku právní. Znalci tedy nepřísluší vyřešit otázku přičetnosti, nýbrž má pouze povinnost objasnit věc z hlediska odborných znalostí, které náležejí do oboru jeho působnosti. Určení, zda jde v daném případě o nepřičetnost či nikoliv, je úkolem orgánů činných v trestním řízení. Dále rozhodnutí Rt č. 17/1979 upozorňuje na to, že soud má posuzovat přičetnost pachatele vzhledem k určitému konkrétnímu trestnému činu, nikoliv obecně. Rozhodnutí Rt č. 46/1994 pak uvádí, že pokud se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti požitím alkoholických nápojů, je nezbytné ke zjištění splnění podmínek trestného činu opilství, provést objektivní zjištění výšky hladiny alkoholu v krvi, což spadá do oboru soudního lékařství, teprve na základě tohoto a případných dalších zjištění, je možno objasňovat okolnosti významné pro posouzení přičetnosti obviněného znaleckým posudkem a o duševním stavu pachatele.⁷⁷

Právní úprava vyšetření přítomnosti alkoholu nebo jiné návykové látky je obsažena v § 16 zák. č. 379/2005 Sb., zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Dle § 16 odst. 4 tohoto zákona jsou prováděny dva druhy vyšetření na přítomnost alkoholu a to vyšetření orientační a vyšetření lékařské. Orientační vyšetření se provádí dechovým analyzátozem nebo pomocí detekční trubičky, samo o sobě však nedokazuje, že vyšetřovaná osoba požila alkoholický nápoj. Její

---

⁷⁷ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 58.

výsledek je pouze orientační a pro právní účely v současné době nepoužitelný. Její výsledek totiž může být ovlivněn i jinými faktory (přítomnost určitých látek ve vydechovaném vzduchu nebo v ústní dutině) a tím může být částečně zkreslený. Ministerstvo zdravotnictví pak vydalo „Metodický pokyn pro postup při laboratorním stanovení alkoholu (etylalkoholu) v krvi“. Tento metodický pokyn stanovuje, že etylalkohol v krvi se zjišťuje pro potřeby zdravotnické a pro potřeby právní. Pro účely právní se zjištění provádí, pokud o to požádají oprávněné orgány, kterými jsou Policie ČR, orgány státní správy, orgány armády ad. Odběr krevního vzorku je oprávněn provést lékař, který zároveň pro účely právní provede i celkové vyšetření zaměřené na zjištění známek účinku alkoholu. O takovém vyšetření potom lékař provede záznam do „Protokolu o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem“, který musí být vyplněn přesně a musí v něm být zaznamenán okamžik odběru krve, bez tohoto údaje je vyšetření bezcenné. Vyšetření krevního vzorku pak pro účely právní provádějí specializované toxikologické laboratoře (laboratoře Ústavu soudního lékařství). Při odběru krve musí být dodržovány zásady stanové tímto metodickým pokynem.⁷⁸ Vzorek krve je pak v příslušné laboratoři vyšetřen dvěma na sobě nezávislými laboratorními metodami. Jednou z metod je vždy metoda plynové chromatografie, která je metodou specifickou a zcela objektivně a přesně stanovuje výši hladiny etylalkoholu v krvi, druhou metodou může být metoda jiná, nespecifická, ovšem přesná (př. Widmarkova, enzymatická apod.). Jestliže bude ve vzorku krve nalezena i jiná látka než etylalkohol, oznámí se takový výsledek žadateli, ten potom rozhodne o dalším postupu. Pozitivní výsledek, který prokazuje přítomnost etylalkoholu v krvi, je výsledek od 0,21 g/kg alkoholu. Jelikož v praxi není často možné provést taková vyšetření na alkohol u pachatele trestného činu, neboť je dopaden až v delším časovém úseku po činu, vypočítává se pak hladina alkoholu v krvi pomocí dvou metod. Jedná se o metodu zpětného propočtu hladiny alkoholu a bilančního výpočtu hladiny alkoholu, které se provádějí právě formou znaleckých posudků, které zpracovávají zpravidla znalci z oboru zdravotnictví nebo soudního lékařství. Metoda zpětného propočtu vychází z faktu, že každou hodinu poklesne hladina alkoholu v krvi minimálně o 0,12 g/kg a maximálně o 0,20 g/kg. Při tomto výpočtu je však nutné vědět v jaké fázi alkoholového opojení se osoba nachází, je nutné znát tedy určitý časový okamžik, ve kterém osoba začala konzumovat alkohol apod. Tato metoda tedy také není vhodná pro zjišťování množství alkoholu v časovém okamžiku vzdáleném od doby spáchání činu. Bilanční výpočet hladiny alkoholu je pak možné provést kdykoliv po

---

⁷⁸ K těmto zásadám patří nutnost odebrat krev co nejdříve, provést odběr z loketní žíly, jednorázovými pomůckami, dezinfikovat kůži prostředkem, který neobsahuje alkohol, odběr provést do suché a čisté zkumavky, zkumavku neprodyšně uzavřít a označit.

činu, pokud jsou známy určité, pro výpočet nezbytné skutečnosti. Vychází se z tělesné hmotnosti vyšetřované osoby, druhu a množství požitých alkoholických nápojů, časového rozmezí jejich konzumace a druhu a množství požitých potravy v souvislosti s pitím alkoholických nápojů. Zjistit tyto skutečnosti je pak předmětem dokazování, často to může být ovšem velice složité a nepřesné. Soud musí v tomto případě vycházet i z jiných skutečností.⁷⁹

Úkolem znalce je poté vyjádřit se ve znaleckém posudku o tom, jaký konkrétní vliv měl alkohol nebo jiná zjištěná látka na pachatele, zda jím byla vyvolána určitá duševní porucha, která měla vliv na rozpoznávací či určovací schopnost pachatele v době činu. Soud znaleckým posudkem zjišťuje, zda u pachatele v době činu určité látky mohly vyvolat duševní poruchu, která by způsobovala nepřičetnost a jaký vliv na danou osobu mohla mít. V zadání vypracování znaleckého posudku soud znalci klade určité otázky, z nichž základní otázkou je vždy dotaz na přítomnost či nepřítomnost duševní poruchy, a to jak v době vypracování posudku, tak v době spáchání trestného činu, a jaké jsou účinky případně zjištěné duševní poruchy. Další otázky jsou pak směřovány k odbornému lékařskému posouzení nebezpečnosti pachatele a možnost jeho resocializace a vhodnosti uložení určitého druhu trestu, především dotaz na vhodnost uložení ochranného léčení. U trestného činu opilství pak budou další dotazy soudu jistě směřovat k otázkám přítomnosti a vlivu alkoholu nebo jiné návykové látky na spáchání trestného činu a případnou existenci závislosti. Lékařské vyšetření znalcem většinou probíhá formou ambulantního vyšetření, v odůvodněných případech však může dojít i k umístění vyšetřovaného do zdravotnického ústavu dle § 116 odst. 2 tr. řádu, kde bude osoba po dobu dvou, maximálně tří měsíců pozorována (§ 117 tr. řádu). Pro vypracování znaleckého posudku znalec potřebuje spisový materiál a zdravotnickou dokumentaci posuzované osoby, pokud existuje. Znalec provede odborné vyšetření, z kterého zjistí přítomnost, či nepřítomnost určité duševní poruchy, kterou přesně pojmenuje a vyjádří její účinky na posuzovanou osobu v době spáchání činu. Tento posudek poté slouží soudu jako jeden z hlavních podkladů pro rozhodnutí o nepřičetnosti.⁸⁰ Znalecký posudek však není důkazem jediným, soud hodnotí všechny důkazy získané v průběhu trestního řízení (rozh. R 59/1968).

---

⁷⁹ KVAPILOVÁ, Helena, DOGOŠI, Michal. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 181 – 201.

⁸⁰ PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 7, 26.

8.5. Nutná obhajoba

Nutná obhajoba je další z procesních institutů, který se vztahuje na trestný čin opilství, neboť dle § 36 tr. řádu musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení tehdy, koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. V těchto případech musí mít obviněný obhájce od doby, kdy vznikl důvod nutné obhajoby. Takový důvod může existovat již v době zahájení trestního stíhání. Pokud pak budou v přípravném řízení provedeny takové úkony, které mají povahu úkonů neodkladných nebo neopakovatelných a obviněný nemá v případech nutné obhajoby ustanoveného obhájce, bude se jednat o závažnou procesní vadu, která pak může být důvodem dovolání dle § 265b odst. 1 písm. c) tr. řádu.

I v případě nutné obhajoby je však stále zachována možnost obviněného zvolit si obhájce sám, až tehdy pokud si ho nezvolí sám a nezvolí ho ani jeho zákonný zástupce, mohou ho zvolit další osoby uvedené v § 37 odst. 1. tr. řádu. Obviněný musí s volbou souhlasit, pokud se nejedná o osobu zbavenou nebo omezenou ve způsobilosti k právním úkonům nebo mladistvého, kdy u těchto osob může být, dle § 37 odst. 1 tr. řádu a § 44 odst. 2 zák. o soudnictví ve věcech mládeže, tak učiněno i proti jejich vůli.⁸¹

V této oblasti pak byla učiněna novelou č. 459/2011 Sb. podstatná změna, která umožňuje obviněnému vzdát se obhájce i v případech nutné obhajoby. Uvedenou novelou byl do trestního řádu vložen nový § 36b, který kromě jiného uvádí, že obviněný se může v případě nutné obhajoby dané důvodem dle § 36 odst. 3 a 36a odst. 2 písm. b) tr. řádu vzdát obhájce, nejde-li o trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Jelikož je trestný čin opilství trestným činem, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, bude mít obviněný možnost se obhájce v tomto případě vzdát podle této novely vždy, pokud tedy nebude dán důvod nutné obhajoby z jiných zákonem stanovených důvodů, neboť za trestný čin opilství není možno uložit výjimečný trest dle § 54 tr. zák. § 36b uvádí určité podmínky a postup při učinění takového úkonu. Z důvodu právní jistoty a vzhledem k závažnosti tohoto kroku se obviněný může obhájce vzdát pouze výslovným písemným prohlášením nebo ústně do protokolu u orgánu, který vede řízení. Takové prohlášení musí být dle zákona učiněno za přítomnosti obhájce a po poradě s ním. Toto prohlášení může vzít obviněný kdykoliv zpět, ovšem aby nedocházelo ze strany obviněného ke zbytečným obstrukcím a byl zajištěn řádný průběh trestního řízení, znovu se již obviněný obhájce vzdát nemůže. Do § 39 odst. 3 tr. řádu je dále doplněna situace, která

---

⁸¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 236 – 237.

řeší ustanovení nového obhájce potom, co se ho osoba prohlášením o vzdání se obhájce vzdala a říká, že má být obviněnému ustanoven stejný obhájce, který už je s případem obeznámen, a tento postup se nepoužije, pouze pokud to již fakticky nebude možné, např. pokud už tento obhájce není činný jako advokát. Dle odstavce 4 úkony provedené od doručení prohlášení o vzdání se obhájce do jeho zpětvzetí není třeba opakovat jen z důvodu, že obviněný neměl v této době obhájce.

Důvodem této změny je dle zákonodárce skutečnost, “ že není dán věcný důvod, aby bylo nezbytné v určitých případech nutit obviněného nebo odsouzeného, aby se proti své vůli nechal zastupovat obhájcem. Je-li obviněný nebo odsouzený dostatečně způsobilý hájit se sám, v efektivním uplatňování práva na obhajobu mu nebrání žádné faktické překážky a nejedná-li se o případy, kdy je výkon obhajoby kvalifikovaným obhájcem odůvodněn závažností hrozící sankce (výjimečností trestu), bude napříště možné se obhájce vzdát.”⁸² Je však otázkou zda důvodem této změny není spíše finanční situace státu, který se snaží ušetřit touto cestou finanční prostředky a zda takový krok neznamená až přílišné omezení práva na obhajobu, které je jedno ze základních procesních práv.

9. Ukládání trestněprávních sankcí

Trestní zákoník je v rovině právních následků plynoucích z trestní odpovědnosti dospělých pachatelů⁸³ postaven na dualismu trestních sankcí, který je vyjádřen v § 36 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, což znamená, že odpovědnost za trestný čin nebo čin jinak trestný je řešena ukládáním dvou druhů trestněprávních sankcí, a to trestů a ochranných opatření. Existuje tedy možnost při splnění zákonných podmínek ukládat tyto trestní sankce samostatně nebo jako jejich kombinaci. Přitom ochranné opatření může být sankcí jak za trestný čin, tak za čin jinak trestný, což by se vzhledem k problematice trestání nepříčetných osob uplatnilo v případě, že se osoba do stavu nepříčetnosti neuvedla, a to ani z nedbalosti, zaviněně. Trest je pak druhem trestní sankce, kterou je možno uložit pouze za trestný čin.

Sankcí za trestný čin opilství může být tedy jak trest, tak ochranné opatření. U nepříčetných pachatelů většinou přichází v úvahu, za splnění zákonných podmínek, uložení ochranného opatření, avšak právě s výjimkou pachatelů, kteří si nepříčetnost způsobili zaviněně, zde může být ochranné opatření uloženo, avšak v kombinaci s trestem. Nepříčetným

---

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., změna zákona o trestním řízení soudním a některých dalších zákonů. [Program] ASPI pro Windows verze ASPI 13⁺, aktualizace ze 7. 2. 2012 [cit. 15. 3. 2012].

⁸³ V oblasti trestání mladistvých a dětí mladších patnácti let zakotvuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže princip monismu trestněprávních sankcí.

pachatelům lze tedy uložit trest v případě odpovědnosti za některý z případů *actio libera in causa* nebo v případě odpovědnosti za trestný čin opilství.

Skutková podstata trestného činu opilství v § 360 odst. 1 tr. zákoníku stanoví jako trestní sankci, trest odnětí svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však pachatel činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším. Při stanovení trestní sankce soud ale není omezen jen § 360 tr. zákoníku, tedy nemusí být uložen jen trest odnětí svobody, může uložit i jinou trestní sankci, kterou dovoluje uložit trestní zákoník v obecné části.

Pachateli trestného činu opilství, tedy pachateli zaviněně nepřičetnému, lze uložit buď trest, a to dle dikce zákona, trest odnětí svobody, nikoliv tedy jiný druh trestu vyjmenovaný v § 52 tr. zákoníku, avšak stále musí být brán zřetel na § 53 odst. 2 tr. zákoníku, kde jsou vyjmenovány tresty, které lze uložit i tehdy, jestliže trestní zákoník na některý trest čin takový trest nestanoví. Pokud však na spáchaný kvazidelikt stanoví zákon trest mírnější, pak bude potrestán tímto trestem mírnějším, kterým může být i jiný druh trestu, než trest odnětí svobody, nebo ochranné opatření, vždy ale při dodržení zásady zákonnosti. Jestliže soud neuloží trest odnětí svobody ve výši tří až deseti let, musí výrok o trestu obsahovat také to, že obviněný byl potrestán mírnějším trestem za čin jinak trestný, na který zákon stanoví mírnější trest. Při posuzování, které ustanovení trestního zákoníku stanoví mírnější trest, je třeba nejprve vycházet z horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody. Jsou-li horní hranice trestní sazby stejné, vychází se z toho, které ustanovení má nižší dolní hranici trestní sazby a z toho, zda existuje možnost uložení některého alternativního trestu jako trestu samostatného. Z toho vyplývá, že hranice trestní sazby uvedené u trestného činu opilství se užije jen tehdy, je-li mírnější než hranice trestní sazby u činu jinak trestného, kterého se pachatel ve stavu nepřičetnosti dopustil.⁸⁴

Mírnějším trestem, který bude za trestný čin opilství uložen podle kvality spáchaného kvazideliktu pak může být trest zákazu činnosti podle § 73 tr. zákoníku, pokud bylo jednání v opilosti spácháno v souvislosti s takovou činností. Možný je i trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 70 tr. zákoníku, pokud se taková věc k danému kvazideliktu podle požadavků tohoto ustanovení vztahuje. Podle Dolenského⁸⁵ však nelze uložit trest propadnutí majetku podle § 66 tr. zákoníku, neboť jsou podmíněné snahou získat majetkový prospěch, což je opět těžko zjiřitelné, pokud to pachatel přímo a výslovně nevyjevil. Podobně nelze

---

⁸⁴ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION, 2010, s. 745.

⁸⁵ DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 46.

pravděpodobně uložit ani trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti podle § 78 a § 79 tr. zákoníku, neboť jak je řečeno výše není možné, aby kvazideliktem byl čin, který vyžaduje určitou pohnutku, pokud ji pachatel výslovně nevyjevil, neboť jinak ji zjistit nelze.

Ochrannými opatřeními jsou dle § 98 tr. zákoníku ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Přičemž ochranné léčení nelze uložit vedle zabezpečovací detence. U trestného činu opilství se bude jednat zejména o uložení ochranného léčení, budou-li splněny zákonné podmínky pro jeho uložení.

Obligatoriamente soud uloží ochranné léčení ve výše uvedeném případě zmenšené přičetnosti dle § 40 odst. 2 tr. zákoníku, dále v případě upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení dle § 47 odst. 1 tr. zákoníku, nebo jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Z dikce tohoto ustanovení je jasné, že ani jeden z příslušných odstavců nedopadá na okolnosti trestného činu opilství, obligatorní uložení ochranného léčení se u něj tedy neuplatní. Při rozhodování o uložení ochranného léčení je v této situaci soud povinen dokazovat splnění všech těchto zákonných podmínek (Rt č. 24/1992). Pouhé spáchání činu jinak trestného osobou ve stavu nepřičetnosti k uložení ochranného léčení dle § 99 odst. 1 tedy nestačí, musí být prokázány i ostatní předpoklady, a to především nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě, kterou není možné vyvozovat pouze z daného jednorázového jednání. Musí být zjišťován stupeň duševní poruchy pachatele, jeho dosavadní recidivní projevy, které mohou toto nebezpečí vytvářet (např. jak uvádí rozhodnutí Rt č. 58/1968). Pobyt takové osoby na svobodě musí být nebezpečný i pro budoucnost a uložení ochranného léčení musí být nezbytné pro ochranu zájmů chráněných trestním zákonem. Tato podmínka je splněna, jestliže existuje vysoká pravděpodobnost, že taková nepřičetná osoba spáchá znovu závažnější útok na chráněné zájmy, v důsledku její duševní poruchy. K posouzení této situace je nezbytné opatřit posudek znalce z oboru psychiatrie. Samo doporučení znalce však dostatečným podkladem není, soud takové rozhodnutí učiní na základě všech možných v úvahu přicházejících důkazů (Rt č. 59/1968). Nebezpečnost pachatele se posuzuje podle stavu v době rozhodování soudu, nikoliv v době spáchání kvazideliktu, ani jindy, existuje totiž možnost, že nebezpečnost pachatele pro společnost mezitím pominula. Naproti tomu stav nepřičetnosti musí být dán v době činu, nastal-li později po činu, může to být důvodem k přerušení trestního stíhání dle § 173 odst. 1 písm. c) tr. zák.⁸⁶

---

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 621 – 622.

Ochranné léčení lze – existuje zde tedy fakultativní možnost, je na rozhodnutí soudu, zda tak učiní - dle § 99 odst. 2 tr. zákoníku dále uložit i tehdy, jestliže pachatel trestný čin spáchal ve stavu vyvolaném duševní poruchou a zároveň je jeho pobyt na svobodě nebezpečný, nebo pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním; ochranné opatření však neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout. Z judikatury vyplývá, že musí jít o zneužívání návykové látky trvalého rázu, o požívání, které má povahu chorobného návyku. (Rt č. 15/1973, nebo Rt č. 50/1983). V případě uložení ochranného léčení z toho důvodu, že pachatel zneužívá návykovou látku a pod jejím vlivem nebo v souvislosti s tím, spáchá trestný čin, se u takového pachatele jedná o stav, který nemusí dosahovat intenzity zmenšené přičetnosti. Pojem zmenšená přičetnost je pojmem širším než stav vyvolaný duševní poruchou, fakultativní uložení ochranného léčení u osob zmenšeně přičetných je i podle tohoto ustanovení možné.⁸⁷ Soud může tak uložit ochranné opatření i pachateli, který před činem neužil návykovou látku, avšak mezi závislostí pachatele a spáchání trestného činu existuje příčinná souvislost. Častý bude případ, kdy se pachatel dopustí určitého trestného činu, většinou majetkové povahy, aby se tím zmocnil peněz na nákup určité návykové látky.⁸⁸ V tomto případě soud uloží vedle ochranného léčení psychiatrického i ochranné léčení protialkoholní (příp. protitoxikomanické apod.). Uložení obou (více) druhů ochranného léčení není vyloučeno, je však třeba, aby ve znaleckém posudku nebo v odborném lékařském vyjádření bylo zaujato stanovisko, zda ochranná léčení lze vykonávat současně, příp. v jakém pořadí mají být vykonávána, není-li jejich současný výkon možný.⁸⁹

Ochranné léčení v případě trestného činu opilství bude většinou uloženo na základě § 99 odst. 2 písm. a) nebo b) a soud ho může uložit i vedle trestu nebo při upuštění od potrestání. Problematika ochranného léčení je upravena v § 99 tr. zákoníku. Odstavec šest tohoto ustanovení stanoví, že ochranné léčení potrvá, dokud to vyžaduje jeho účel, maximálně však dvě léta. Za pozitivní lze považovat, že soud může tuto dobu i opakovaně prodloužit nebude-li léčba ukončena, nejdéle však opět o dvě léta. Soud může ochranné léčení uložené pachateli, který zneužívá návykovou látku, ukončit, zjistí-li se v jeho průběhu, že účelu nelze dosáhnout. Pachateli trestného činu opilství lze uložit i ochranné opatření ve formě zabezpečovací detence. A to při splnění podmínek daných zákonem v §100 tr. zákoníku.

---

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 131.

⁸⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 81.

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 622 – 623.

Trestní zákoník stanovuje za spáchání trestného činu opilství velmi vysokou trestní sazbu, je nutno si uvědomit, že vysoká trestní sazba je dána jen vzhledem k jednání v opilosti, trestem se postihuje zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti, nikoliv spáchaný kvazidelikt. Při samotném ukládání trestu však bude muset soud zkoumat i subjektivní stránku kvazideliktu, neboť je nutno rozlišit, zda se má při ukládání trestu vycházet z trestní sazby pro dolózní nebo kulpózní trestný čin. Nejedná se však o zkoumání zavinění pachatele, neboť zavinění se už u kvazideliktu nevyskytuje, neboť není dána přičetnost, subjektivní stránka se tedy zkoumá podle vnějších, často obtížně zjištělných projevů pachatele. Přičemž v pochybnostech se uplatní zásada *in dubio pro reo*.⁹⁰ Jestliže tedy existuje nejistota v posouzení, zda byl pachatel přičetný, zmenšeně přičetný či nepřičetný, musí soud na základě této zásady rozhodnout tak, aby rozhodnutí bylo ve prospěch pachatele. Dle soudního rozhodnutí Rt č. 62/1968 uzná soud obviněného vinným podle toho ustanovení, které je pro obviněného nejpříznivější. Nejpříznivější pak pro pachatele bude, pokud bude shledán nepřičetný, bude pak odpovědný maximálně za trestný čin opilství, nikoliv za jiný úmyslný trestný čin. I když i toto je v našich poměrech vzhledem k vysoké sankci u trestného činu opilství poměrně sporné.

Skutková podstata trestného činu opilství stanovuje trestní sazbu v rozmezí tří až deseti let. Taková výše trestní sazby za čin spáchaný v zaviněné nepřičetnosti je naprostou výjimkou v evropských poměrech (v Německu je trestní sazba 5 let, v Rakousku 3 roky, ve Švýcarsku 6 měsíců). Stanovení tak vysokého postihu pachatele trestného činu opilství je dáno pravděpodobně předchozí právní úpravou, která u nás byla platná až do r. 1991, kdy pachatel, který se zaviněně uvedl do stavu nepřičetnosti, byl plně trestně odpovědný.⁹¹ Zákonodárce tak pravděpodobně chtěl zachovat onu tvrdost postihu takových pachatelů. Zvláštní pak ale je, že horní hranice trestní sazby v zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon byla stanovena na osm let a nový trestní zákoník tuto sazbu ještě dále zvýšil na oněch deset let, což je v protikladu s cíli a záměry nové kodifikace trestního práva, která měla za cíl především prevenci a omezení trestní represe.

---

⁹⁰ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 59.

⁹¹ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 276.

10. Komparace české právní úpravy s právní úpravou německou

Poznání jiných právních řádů je velice užitečné, neboť nám dává informace o fungování a struktuře jiných právních řádů a může tak být zdrojem určitých změn do budoucnosti a možností zlepšování našeho právního řádu, pro účinnější a dokonalejší postihování určitých protiprávních jednání. Srovnání s právní úpravou německou jsem zvolila z toho důvodu, že se jedná o právní řád tzv. kontinentálního práva, stejně jako právní řád český a srovnávat systém práva anglosaského, který je natolik rozdílný, a jehož aplikace v našich poměrech by byla složitá, ne-li zcela nemožná, proto nepovažuji za důležité. Na rozdíl od anglosaského práva, jehož hlavním pramenem práva jsou precedenty, je hlavním pramenem práva kontinentálních právních řádů, tedy i německého, zákon.

Německý trestní zákon (z 15. 5. 1871) stejně jako náš trestní zákoník se systematicky dělí na část obecnou a zvláštní a trestný čin opilství upravuje v 27. oddíle zvláštní části pojmenované „Trestné činy všeobecně nebezpečné – Gemeingefährliche Straftaten.“ V našem právním řádu je zařazen, jak již bylo zmíněno výše, v hlavě desáté nazvané „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“ v dílu šestém „Jiná rušení veřejného pořádku.“ Trestný čin opilství byl do německého právního řádu zařazen v r. 1933, tedy dříve než u nás, a dnes jeho úpravu nalezneme v § 323a a zní: „(1) Kdo se úmyslně nebo z nedbalosti požitím alkoholických nápojů nebo jiných omamných prostředků uvede do stavu opojení, bude potrestán trestem odnětí svobody až na 5 let nebo peněžitým trestem, jestliže v tomto stavu spáchá protiprávní čin a za něj nebude moci být potrestán, protože v důsledku opojení byl nepřičetný nebo protože se toto nedá vyloučit.(2) Trest nesmí být přísnější než trest, který hrozí v případě činu spáchaného v opojení.(3) Čin se stíhá jen na návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání, jestliže je čin spáchaný v opojení stíhatelný jen na návrh, se zmocněním nebo na žádost o potrestání.“⁹² Odstavec první ustanovení § 323a uvádí, že tento trestný čin se použije na pachatele, který byl v důsledku opojení nepřičetný, nestačí tedy u pachatele, stejně jako v našem právním řádu, stav zmenšené přičetnosti, nebo se takový stav u něho nedá vyloučit. Taková formulace v naší úpravě sice chybí, přesto však jsou obě právní úpravy v řešení této situace shodné, neboť u nás se dá tento princip dovodit z principu *in dubio pro reo*, který byl v této oblasti již několikrát potvrzen judikaturou (např. rozhodnutí (Rt) 7 Tz 28/68). Stejný názor má česká a německá právní nauka i na označení tohoto trestného činu, jako tzv. vlastnoručního deliktu a rovněž na jeho označení jako abstraktně ohrožovacího deliktu.

---

⁹² LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28.

Velmi zajímavý je pak pohled na problematiku *actio libera in causa*, která není v německém právním řádu nikde vyřešena, nikde výslovně stanovena a je jen pouhou teoretickou právní konstrukcí, což bych vyzdvihla jako velké plus naší právní úpravy, která jeho výslovnou úpravu obsahuje a lépe tak může obhájit jeho aplikaci.

Hlavní rozdíl mezi naší a německou právní úpravou je viditelný především ve stanovení trestní sazby, která je v našem právním řádu stanovena mnohem přísněji, a to i ve srovnání s jinými právními úpravami než úpravou německou. Německý soud tak může uložit trest odnětí svobody až na pět let (není stanovena dolní hranice). Náš právní řád stanovuje hranici v rozpětí tří až deseti let. Oba zákoníky pak ale také obsahují shodné ustanovení, podle kterého nesmí být stanoven trest vyšší, než je trest za čin jinak trestný spáchaný v opojení.

Německá právní úprava institutu nepřičetnosti je zakotvena v § 20 německého trestního zákona a je v podstatě stejná jako v našem právním řádu, i když nepoužívá rozlišení kritérií nepřičetnosti na kritéria biologická a psychologická a zabývá se spíše pojmem duševní porucha, kam řadí duševní choroby, chorobné duševní stavy a krátkodobé duševní poruchy, a řeší jejich účinky na určitou konkrétní osobu. Tyto duševní poruchy pak mohou být, za splnění podmínky vyloučení buď schopnosti rozpoznávací nebo určovací nebo obou, důvodem nepřičetnosti, pokud existovaly v době činu.⁹³ Tento nepatrný teoretický rozdíl však na posouzení a označení pachatele za nepřičetného nemá významnější vliv. Německá právní úprava tak stanovuje na posouzení nepřičetnosti pachatele v podstatě stejné požadavky.

Kladem německé právní úpravy je zakotvení institutu zmenšené přičetnosti do § 21 německého trestního zákona, který umožňuje snížení trestu zmenšeně přičetnému pachateli. Znění tohoto ustanovení v podstatě odpovídá našemu ustanovení § 40 odst. 1 tr. zákoníku, avšak pro přehlednost a jasnost právní úpravy považuji německé řešení za vhodnější. Navíc dle našeho právního řádu lze k takovému snížení trestu přistoupit pouze u pachatelů zmenšeně přičetných, kteří si takový stav nezpůsobili zaviněně, v německém trestním zákoně může dojít ke zmírnění trestu i u pachatelů, kteří si stav zmenšené přičetnosti způsobili požitím alkoholu nebo jiné návykové látky.⁹⁴

---

⁹³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995, s. 24.

⁹⁴ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28 – 29.

11. Úvahy de lege ferenda

Prvním problémem trestného činu opilství je již samotný jeho název. Čím více jsem se dostávala do hloubky pochopení tohoto trestného činu, tím méně jsem považovala jeho název za vhodný. Zdánlivá jednoduchost a pochopitelnost jeho názvu vede dle mého názoru pouze ke zmatení pojmů. Název opilství totiž u běžné laické veřejnosti vyvolává asociace ke slovům jako je opilec, opilost, opilý člověk, což je stav určité osoby, který není ve společnosti nijak zvlášť nezvyklý a u laické veřejnosti tak tento název může vyvolávat představu, že osoba je v tomto případě trestána za to, že se dopustí určitého protiprávního jednání ve stavu prosté opilosti, kdy opilost je v tomto případě spíše pouze okolností, kvůli které se jedná o zvláštní skutkovou podstatu trestného činu, popřípadě, že je trestána za pouhé opití se. Nepříčetnost, která je hlavním a nejdůležitějším znakem skutkové podstaty tohoto trestného činu, vůbec není zmíněna. To, že je někdo opilý, ještě neznamená jeho nepřičetnost. Navíc jeho název, který byl v našem trestním zákoně už před novelou č. 175/1990 Sb., kdy bylo opilství upraveno v § 201 tr. zák., byl užíván pro trestný čin odlišného skutkového vymezení a může být tak pro laika matoucí.⁹⁵ K tomu bych ráda zmínila název užívaný v právním řádu německém. Zde je trestný čin opilství označován termínem „Vollrausch“, jehož význam nezahrnuje pouze stav opojení, ale i stav vylučující přičetnost. Náš český název skutkové podstatě trestného činu „opilství“ tak příliš neodpovídá jeho obsahu a navíc velmi často budou případy nepřičetnosti způsobené i jinak, než právě alkoholem. Teryngel navrhuje název „porušení chráněného zájmu v nepřičetnosti pod vlivem návykové látky“⁹⁶, se kterým se mohu ztotožnit mnohem lépe, i když se zdá složitější a trochu krkolomný, odpovídá dané skutkové podstatě mnohem lépe.

Za přínosné bych dále považovala uskutečnění určité změny týkající se institutu actio libera in causa. Považovala bych za vhodné přesunutí § 360 odst. 2 tr. zákoníku hned za § 26 tr. zákoníku týkající se nepřičetnosti pachatele, neboť takové systematické zařazení by bylo jistě logičtější a lépe by vyjadřovalo ústavnost principů actio libera in causa. Odstavec druhý § 360 je mnohem obecnější a netýká se pouze trestného činu opilství, nýbrž obecně problematiky nepřičetnosti pachatele a posuzování trestní odpovědnosti takových pachatelů.

Dalším aspektem, nad kterým bychom měli do budoucna uvažovat, je otázka

---

⁹⁵ § 201 tr. zák. ve znění před novelou č. 175/1990. „Kdo poté, co požil alkoholického nápoje, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.“

⁹⁶ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3, s. 26 – 27.

zmenšené přičetnosti. Kdy k nepřičetnosti pachatele vzniknuvší způsobem uvedeným ve skutkové podstatě trestného činu opilství se přihlíží, zato ke zmenšené přičetnosti způsobené stejným způsobem se nepřihlíží. Zákonodárce vzal pravděpodobně za dostatečnou možnost snížení trestu v těchto případech na základě § 58 tr. zákoníku, kdy zmenšená přičetnost může být považována za „okolnost případu“. Tato možnost je ovšem podmíněna splněním určitých podmínek a může jí být využito jen ve výjimečných případech. Jedná se o prostředek mimořádný a soud jeho užití musí v odůvodnění rozsudku řádně odůvodnit, tak aby jeho rozhodnutí bylo přezkoumatelné. Při ukládání trestu se ke zmenšené přičetnosti přihlíží i dle § 40 a § 47 tr. zákoníku, ovšem těchto ustanovení nelze využít, pokud si pachatel stav zmenšené přičetnosti přivodil, byť i z nedbalosti sám. Bylo by tedy přínosné, uvažovat nad zakotvením nového konkrétního ustanovení, týkajícího se této oblasti, které by podobně jako právní řád německý, dovoloval užití těchto ustanovení i v určitých případech zaviněné zmenšené přičetnosti.⁹⁷

Jak již bylo zmíněno výše hlavním a zásadním problémem trestného činu opilství je dle mého názoru jeho vysoká trestní sazba. Trestný čin opilství je velice zvláštním trestným činem, musíme si uvědomit, že jde o potrestání nepřičetného pachatele, a i přesto, že si nepřičetnost zavinil sám, chybí u tohoto trestného činu zavinění vzhledem k činu spáchanému v nepřičetnosti. Skutková podstata trestného činu opilství nepostihuje jednání spáchané v nepřičetnosti, ale úmyslné opojení. Jde o natolik nezvyklou konstrukci, že stanovení tak vysoké trestní sazby, která se vymyká i právním úpravám v dalších zemích, je naprosto neúměrné. U tohoto trestného činu existuje tolik diskutabilních otázek, které nejsou stále uspokojivě a s jistotou dořešeny, že považují snížení trestní sazby za hlavní úkol do budoucna. Taková trestní sazba je i naprosto neúměrná vzhledem k zájmu, který je tímto ustanovením chráněn, není chráněn život ani zdraví osob, jakožto zájmy nejvyšší, ale „pouze“ veřejný pořádek, což je například vzhledem ke skutkové podstatě trestného činu zabití podle § 141 tr. zákoníku, který stanoví stejnou výši trestní sazby, naprosto nesmyslné. Ustanovení o zabití je privilegovanou skutkovou podstatou vzhledem k vraždě, snižuje se zde nebezpečnost pachatele z důvodu silného rozrušení nebo jiného omluvitelného hnutí mysli. V tomto případě je pachatel přičetný, avšak jeho jednání lze nějakým způsobem ospravedlnit, jednání nepřičetného je však ospravedlnitelné již ze samé podstaty nepřičetnosti, i přesto, že si takovou nepřičetnost zavinil sám.

Zákonodárce musí mít na paměti, že skutkovou podstatou trestného činu opilství není

---

⁹⁷ LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 29.

postihován onen kvazidelikt, který je v daném případě spáchán, ale postihováno je zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti a takové jednání postihovat tak vysokou trestní sazbou, považuji za naprosto nevhodné. Rozumím takovým vysvětlením, že jednání ve stavu nepřičetnosti je natolik nepředvídatelné a nebezpečné, že zaviněné přivedení se do takového stavu musí být potrestáno, avšak navrhuji stanovení trestní sazby s horní hranicí pěti let, aby se v případě trestného činu opilství jednalo o přečin a bylo tak možné využít odklonů v trestním řízení (podmíněné zastavení trestní stíhání dle § 307 tr. řádu nebo schválnost narovnání dle § 309 a násl. tr. řádu), nebo automaticky uložit trest obecně prospěšných prací dle § 62 tr. zákoníku, dnes je toto možné jen tehdy, je-li trest za kvazidelikt mírnější.

Závěr

System trestního práva považuji jednak za základní a nejdůležitější odvětví práva vůbec, a jednak také za nejzajímavější a pro většinu studentů dle mého názoru i nejpoutavější, proto jsem ráda, že jsem si vybrala ke zpracování téma právě z oboru trestního práva. Jak bylo zmíněno již v úvodu, není trestný čin opilství v praxi nejčastěji aplikovaným trestným činem, přesto má v právní úpravě své místo a v širším vnímání všech institutů s ním souvisejících je neopominutelný.

Problematika trestání pachatelů trestných činů páchaných v zaviněné nepřičetnosti je složitá a koncepce Rauschdeliktu, tedy jakési střední cesty v nakládání s těmito pachateli, je dle mého, studiem této problematiky získaného názoru, řešením nejlepším a nejvíce vyhovujícím. Určité hodnocení české právní úpravy tohoto trestného činu se prolíná celou prací, přesto bych se k tomu na závěr ještě ráda vyjádřila.

Trestání pachatelů trestných činů páchaných v zaviněné nepřičetnosti je otázkou velice složitou a zákonodárce nemá snadný úkol, neboť jde o problematiku společensky velice citlivou. První věc, se kterou se zákonodárce musí vypořádat, je otázka toho, jakou koncepci nakládání s takovými pachateli zvolit. Jak je zmíněno výše, je koncepce Rauschdeliktu, tedy jakési speciální skutkové podstaty trestného činu aplikující se na zaviněně nepřičetné pachatele, tím nejlepší řešením, a to jak z pohledu práva trestního, tak ústavního a vůbec vzhledem k základním zásadám těchto právních odvětví. Se zakotvením tohoto trestného činu v naší právní úpravě tedy nelze než souhlasit a považovat to za velký přínos českému právnímu systému. Dalším velkým pozitivem je zákonné a výslovné zakotvení institutu *actio libera in causa*, k němuž je trestný čin opilství subsidiární. Právě jeho výslovné zakotvení v § 360 odst. 2 tr. zákoníku je velice významným přínosem do problematiky trestání takových pachatelů a je ve shodě se základními zásadami trestního práva a umožňuje tak jeho aplikaci se současným dodržením těchto zásad, což je dle mého názoru velkým pozitivem oproti právním úpravám, kde je tento institut sice přijímán a užíván, avšak jeho výslovné zakotvení chybí.

Neexistence skutkové podstaty trestného činu opilství by způsobovala neospravedlnitelné mezery v zákoně, neboť určité případy by zůstaly nepotrestány. Dle Říhy by se jednalo o případy, kdy není dáno zavinění k činu jinak trestnému v opojení spáchanému a o případy trestných činů, u nichž chybí nedbalostní forma, jako je krádež nebo porušování domovní svobody.⁹⁸

---

⁹⁸ ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 36.

Největším problémem české právní úpravy je však stanovená výše trestní sazby tohoto trestného činu. V kontextu s ostatními evropskými zeměmi jsme naprostou výjimkou, což bych ještě nepovažovala za ukazatel nejsilnější, ovšem pokud si uvědomíme, že trestní sazbou od tří do deseti let má být v tomto případě trestáno zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti, nikoliv čin v tomto stavu spáchaný, je trestní sazba, a to i vzhledem k objektu tohoto trestného činu, stanovena příliš vysoko.

Zákonodárce sice přijal koncepci Rauschdeliktu, ovšem tak vysokou trestní sazbou popírá jeho smysl a stále trestá spíše čin v tomto stavu spáchaný, nikoliv ono zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti, které má být touto skutkovou podstatou trestáno. Přílišná snaha o zohledňování v nepřičetnosti spáchaného kvazideliktu vede k popření celé koncepce a profesor Jelínek⁹⁹ ji dokonce označuje za kuriózní, neboť z takového stavu vyplývají poněkud nesmyslné důsledky. Takovým důsledkem je, že na spáchaném činu jinak trestném bude záviset, zda se bude u trestného činu opilství jednat o přečin, zločin či dokonce zvlášť závažný zločin, z čehož se pak dále odvíjí možnost ukládání určitých druhů trestů a způsob jejich výkonu i možnost využití různých procesních institutů.

Je vidět, že česká právní úprava tohoto trestného činu není dokonalá a úplná a zasloužila by do budoucna provedení určitých změn, avšak základní koncepce je správná a záleží už pouze na dalším společenském a politickém vývoji a případném tlaku odborné veřejnosti, kam bude budoucí vývoj směřovat. Návrhů a odůvodnění nutnosti změn v této oblasti je v odborných statích, článcích a jiných publikacích dostatek a bylo by vhodné se jimi do budoucna zabývat a reflektovat je v našem právním řádu.

---

⁹⁹ JELÍNEK, Jiří. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 41.

Prameny

Literatura

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Praha: SEVT, 1995. 97 s.
- DUFEK, Miroslav a kol. *Soudní psychiatrie pro právníky a lékaře*. Praha: Orbis, 1976. 272 s.
- HORÁK, Ondřej. Trestní právo meziválečného Československa. In SALÁK, Pavel, TAUCHEN, Jaromír (eds). *Československé trestní právo v proměnách věků*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 76 – 95.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Linde, 2008. 831 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 896 s.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 784 s.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
- KVAPILOVÁ, Helena, DOGOŠI, Michal. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 243 s.
- NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: EUROUNION, 2010. 838 s.
- PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2001. 180 s.
- PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie pro právníky*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. 75 s.
- SKÁLA, Jaroslav a kol. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. Praha: Avicenum, 1987. 206 s.
- SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. Praha: Orac, 2003. 455 s.

ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* Praha: C. H. Beck, 2004. 723 s.

ŠTUDENT, Vladimír. *Soudní psychiatrie a trestní právo.* 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 101 s.

Trestní zákon. Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb. Praha, 1953.

Odborný tisk

DOLENSKÝ, Adolf. Opilství. *Bulletin advokacie*, 1992, č. 6 - 7, s. 36 – 46.

JELÍNEK, Jiří. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 36 – 42.

LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55 – 59.

LANGER, Petr. Trestný čin opilství. (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28 – 33.

NEZKUSIL, Jiří. K odpovědnosti za trestné činy spáchané v alkoholovém opojení. *Socialistická zákonnost (časopis pro právní praxi)*, 1969, roč. XVIII, č. 5 – 6, s. 263 – 268.

ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika*, 2002, roč. XXXV, č. 4, s. 266 – 278.

ŘÍHA, Jiří. Ještě k trestnému činu opilství. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4, s. 32 – 37.

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 – 40.

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 79.

ŠPICAR, Přemysl. Zavinění jako neodmyslitelná součást trestného činu? *Trestněprávní revue*, 2007, č. 5, s. 121 – 124.

ŠUBRT, Milan. Zaviněná nepřičetnost. *Trestní právo*, 2011, č. 9, s. 23 – 28.

TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, roč. 44, č. 3, s. 25 – 31.

Zákony

Zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 117/1852, trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 379/2005 Sb., zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami

Judikatura

Rt č. 22/1993 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 5/1956 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 24/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 17/1979 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 46/1994 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 58/1968 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 59/1968 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 24/1992 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 15/1973 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 50/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

Rt č. 62/1968 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek NS

OKRESNÍ SOUD Praha – západ. Opilství a jeden skutek. *Soudní rozhledy*, 1995, č. 1, s. 23.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2000 Rt 9 Tz 216/2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2006 7 Tdo 1379/2006.

Abstrakt/Abstract

Diplomová práce se zabývá trestným činem opilství dle aktuální právní úpravy trestního zákoníku, dalšími otázkami souvisejícími s řešením trestné činnosti páchané pod vlivem návykových látek, specificky pak trestnými činy páchanými v nepřičetnosti, vývojem tohoto trestného činu v právních úpravách předešlých a procesními aspekty souvisejícími s tímto trestným činem. Práce obsahuje i srovnání s právními úpravami zahraničními a návrhy v této oblasti *de lege ferenda*.

The submitted thesis deals with the criminal offence of drunkenness according to the current legal regulation of the penal code, as well as other questions related to dealing with criminal acts committed under the influence of addictive substances, specifically punishable offences committed in the state of insanity. The thesis briefly summarizes the historical evolution of the concept in previous legal regulations and goes on to deal with procedural aspects in regard to this criminal offence. The thesis also includes a comparison to foreign legal regulations and considerations *de lege ferenda*.

Klíčová slova/Key words

Trestný čin, opilství, nepřičetnost, zmenšená přičetnost, návyková látka, ochranné léčení, zavinění, duševní porucha, znalecký posudek.

Offence, drunkenness, insanity, diminished sanity, addictive substance, protective treatment, blame, mental disorder, expert opinion.